

Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä on tarkoitus luoda kansainvälisyksitysoikeudellinen perussäännöstö sopimusoikeuden alalla. Se sisältää säännökset siitä, minkä valtion lain mukaan arvostellaan sopijapuolten keskinäistä suhdetta, kun sopimuksella on liittyviä eri valtioihin. Tarkoituksena on saada aikaan lainvalintasäännöt, jotka vastaavat mahdollisimman läheisesti muissa pohjoismaissa ja muualla Euroopassa omaksuttuja sääntöjä.

Yleissäännökset ehdotetaan otettaviksi lakiin kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista. Työsopimuksia koskevat säännökset ehdotetaan sisällytettäväksi työsopimuslakiin.

Yleislaki koskisi yksityisoikeudellisia sopimuksia ja sitoumuksia yleensä. Sitä ei kuitenkaan sovellettaisi vekseleihin, shekkeihin, kuljetussopimuksiin eikä eräisiin prosessuaalisluonteisiin sopimuksiin. Perhe- ja perintöoikeudelliset kysymykset jäisivät myös lain soveltamisalan ulkopuolelle. Yleislain säännökset olisivat toissijaisia muussa lainsäädännössä oleviin lainvalintasäännöksiin nähden.

Esityksen mukaan sopijapuolet voisivat lakiviittauksin sopia siitä, minkä valtion lain mukaan heidän sopimussuhdettaan arvostellaan.

Jos lakiviittausta ei ole tehty, sopimukseen sovellettaisiin sen valtion lakia, johon sopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen läheisimmin liittyy. Sopimuksella katsottaisiin lähtökohtaisesti olevan läheisimmät liittymät siihen valtioon, jossa sen sopijapuolen liikepaikka on, jonka suoritus on sopimukselle luonteenomainen.

Eräistä sopimustyypeistä ehdotetaan erityissäännöksiä. Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimuksiin sovellettaisiin laissa määritellyissä tilanteissa sen valtion lakia, jossa kuluttajalla on kotipaikka. Kuluttajasopimuksissa ei sovellettavaa lakia voitaisi syrjäyttää lakiviittauksin.

Työsopimuksiin sovellettaisiin sen valtion lakia, jossa työntekijällä on kotipaikka, jos työnantajan liikepaikka on samassa valtiossa. Muuten sovellettaisiin sen valtion lakia, jossa työ pääasiallisesti tehdään, tai eräissä tapauksissa työnantajan liikepaikan lakia. Työsopimuksessa voitaisiin sopia, että työsopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa työ pääasiallisesti tehdään, jossa työntekijällä on kotipaikka tai jossa työnantajalla on liikepaikka.

Sopimuksiin, jotka koskevat oikeutta kiinteään omaisuuteen, sovellettaisiin pääsääntöisesti sen valtion lakia, jossa omaisuus sijaitsee.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vieraan valtion lain säännöstä ei saa soveltaa, jos sen soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen. Suomen oikeuden pakottavia säännöksiä, jotka on tarkoitettu sovellettaviksi myös kansainvälisissä oikeussuhteissa, voitaisiin soveltaa Suomessa vireillä olevassa asiassa sopimukseen muuten sovellettavasta laista riippumatta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3 luku. Lainvalinta eräissä tapauksissa	19
1. Nykyinen tilanne	3	4 luku. Erityiset säännökset	21
1.1. Nykyinen tilanne Suomessa	3	1.2. Laki työsopimuslain muuttamisesta	23
1.2. Vertaileva katsaus	4	5 a luku. Kansainvälisluonteiset työso- pimukset	23
1.2.1. Pohjoismaat	4	1.3. Laki kansainvälisluontoiseen irtainten esi- neiden kauppaan sovellettavasta laista an- netun lain 1 §:n muuttamisesta	25
1.2.2. Muut Euroopan maat	5	2. Voimaantulo	26
1.2.3. Kansainvälinen normien yhtenäistä- minen	5	LAKITEKSTIT	26
1.2.3.1. Haagin kansainvälisen yksi- tyisoikeuden konferenssi	5	1. Laki kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellet- tavasta laista	26
1.2.3.2. Euroopan yhteisöjen yleis- sopimus	6	2. Laki työsopimuslain muuttamisesta	29
2. Nykyisen tilanteen arviointi ja asian valmistelu	9	3. Laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 1 §:n muuttamisesta	30
3. Tavoitteet	10	LIITE	31
4. Uudistusehdotukset	10	Rinnakkaistekstit	31
5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutuk- set	13	3. Laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 1 §:n muuttamisesta	31
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	13		
1. Lakiehdotusten perustelut	13		
1.1. Laki kansainvälisluonteisiin sopimuksiin so- vellettavasta laista	13		
1 luku. Soveltamisala	13		
2 luku. Yleiset lainvalintasäännökset	15		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Nykyinen tilanne Suomessa

Yleistä. Suomessa ei ole yleisiä lainsäädännöksiä siitä, miten sopimukseen sovellettava laki määräytyy silloin, kun sopimuksella on liittymiä eri valtioihin. Keskeisimmät kansainvälisluonteisia sopimuksia koskevat liittymä- eli lainvalintasäännöt sisältyvät lakiin kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kaupan sovellettavasta laista (387/64), jota selostetaan jäljempänä. Laki perustuu Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa valmisteltuun Suomen ratifioimaan yleissopimukseen vuodelta 1955. Lainvalintasääntöjä sisältyy myös vekselilakiin (242/32; 79—87 §) ja shekkilakiin (244/32; 58—65 §). Vekseli- ja shekkilakien säännökset perustuvat Suomen ratifioimiin Geneven yleissopimuksiin vuosilta 1930 ja 1931. Tämän lisäksi lainvalintaa on säännelty kuljetussopimuksia koskevassa lainsäädännössä. Tällaisia säännöksiä on otettu merilakiin (168, 168 a, 168 b ja 188 a §). Uusimmat sopimuksia koskevat lainvalintasäännöt sisältyvät Bernissä vuonna 1980 tehtyyn kansainvälisiin rautatiekuljetuksia koskevaan yleissopimukseen (COTIF), jonka määräykset ovat tulleet Suomessa voimaan vuonna 1985 (SopS 5/85). Lainvalintasääntöjä sisältyy matkustajien ja matkatavaran kuljetusta koskeviin yhtenäisiin oikeussäännöksiin (yleissopimuksen A liite 8 art., 23 art. 8 §, 25 art. 6 §, 27 art. 2 §, 37 art. 4 §, 42 art., 47 art. 1 §, 48 art. 2 § ja 55 art. 6 §) sekä tavaran kuljetusta koskeviin yhtenäisiin oikeussäännöksiin (yleissopimuksen B liite 10 art., 28 art. 2 § ja 58 art. 5 §).

Eräissä laeissa on yksipuolisia, Suomen lain soveltumista koskevia säännöksiä, tai soveltamisasäännöksiä, jotka tosiasiallisesti vaikuttavat kansainvälisluontoiseen sopimukseen sovellettavan lain määräytymiseen. Tällaisia säännöksiä ovat merimieslain (423/78) 1, 86 ja 87 §, merityöaikalain (296/76) 1 §, merimiesten vuosilomalain (433/84) 1 §, tiekuljetussopimuslain (345/79) 1 § sekä ilmakuljetussopimuslain (45/

77) 1 ja 2 § ja toukokuun 23 päivänä 1986 vahvistetun ilmakuljetuslain (387/86) 39 ja 40 §.

Perhe- ja perintöoikeuden alalla on olemassa lainsäädäntöä eräisiin sopimuksiin sovellettavasta laista. Ne jäävät kuitenkin nyt käsiteltävänä olevan aihepiirin ulkopuolelle.

Oikeuskäytäntö sopimuksiin sovellettavasta laista on niin niukkaa, ettei siinä voida sanoa muodostuneen selkeitä lainvalintasääntöjä. Korkein oikeus on kuitenkin vuonna 1982 antamassaan takausta koskevassa ratkaisussa (KKO 1982 II 171), punnittuaan tapauksen liittymiä eri maihin, päättänyt soveltamaan sen valtion lakia, johon se katsoi sitoumuksen läheisimmin liittyneen.

Kansainvälisluonteisia sopimuksia koskevat lainvalintasäännöt ovat näin ollen Suomessa suu- relta osin sen varassa, mitä oikeuskirjallisuudessa on esitetty. Tätä selostetaan jäljempänä.

Laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kaupan sovellettavasta laista. Laki soveltuu sellaisiin irtaimen kauppaa koskeviin sopimuksiin, jotka ovat kansainvälisluonteisia. Laissa ei määritellä, millaisia liittymiä eri valtioihin edellytetään, jotta sopimuksen voitaisiin katsoa täyttävän tämän edellytyksen. Lain mukaan katsotaan kaupaksi myös irtainten esineiden valmistamista tarkoittava sopimus, jos toimitusvelvollisen on sopimuksen mukaan hankittava raaka-aineet valmistamista varten.

Lakia ei sovelleta rekisteröidyn aluksen tai ilma-aluksen eikä arvopaperien kaupan. Se ei myöskään sovellu kaupan, joka perustuu oikeusviranomaisen toimenpiteeseen tai aiheutuu ulosmittauksesta. Edelleen laki ei koske sopijapuolten oikeustoimikelpoisuutta, sopimuksen muotoa eikä kaupan oikeusvaikutuksia kolmannisiin henkilöihin.

Lain mukaan ostaja ja myyjä saavat sopia, että kaupan on sovellettava määrätyn valtion lakia. Tällainen sopimus tai ehto — jota kutsutaan lakiviittaukseksi — voi olla nimenomainen tai se voi syntyä hiljaisesti ("muutoin käy ilmi sopimuksesta"). Kysymys siitä, ovatko sopijapuolet muuten sopineet pätevästi määrätyn valtion lain

soveltamisesta, ratkaistaan sen valtion lain mukaan, johon lakiviittaus osoittaa.

Jollei lakiviittauksista ole tehty, sovelletaan sen valtion lakia, jossa myyjällä on kotipaikka tai jossa myyjän omistama liikelaitos sijaitsee. Kuitenkin on sovellettava sen valtion lakia, jossa ostajalla on kotipaikka tai jossa hän omistaa liikelaitoksen, jos myyjä tai hänen edustajansa on ottanut vastaan tilauksen tässä valtiossa. Pörssissä tai huutokaupassa tehtyyn kauppaan sovelletaan sen valtion lakia, jossa pörssi sijaitsee tai huutokauppa toimitetaan. Sen valtion lakia, jossa tavaran tarkastuksen tulee tapahtua, sovelletaan arviointia tarkastuksessa noudatettavia muotoja ja määräaikoja sekä tarkastukseen liittyviä ilmoituksia ja niitä toimenpiteitä, joihin on ryhdyttävä kieltäydyttäessä vastaanottamasta kaupan kohdetta.

Lain nimenomaisen säännöksen mukaan ei vieraan valtion lain määräystä saa soveltaa, jos se on Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen.

Tämän lain säännösten soveltaminen ei edellytä vastavuoroisuutta. Niin ollen sillä ei ole merkitystä, mitä lainvalintasääntöjä siinä valtiossa noudatetaan, jonka lakia tämän lain mukaan on sovellettava.

Oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot. Oikeuskirjallisuudessa on lähtökohtana pidetty tahdon autonomian periaatetta: sopijapuolet voivat keskenään sopia, minkä valtion lain mukaan heidän sopimustaan arvostellaan. Lakiviittaus on katsottu voitavan tehdä myös sellaisen valtion lakiin, jolla ei ole yhteyttä itse sopimukseen. Jos aineellisessa oikeudessa suojataan määräytyntyyppisen sopimuksen taloudellisesti, sosiaalisesti tai ammattitiedoiltaan heikompaa osapuolta pakottavin säännöksin, on tämän katsottu vaikuttavan kansainvälisissä suhteissa siten, että lakiviittausmahdollisuutta tällaisissa sopimuksissa on rajoitettava.

Jollei lakiviittauksista ole tehty, noudatetaan Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan niin sanottua yksilöimismenetelmää. Tämä merkitsee sitä, että kunkin yksittäisen sopimuksen osalta erikseen punnitaan sen liittymät eri valtioihin ja sopimusta arvostellaan sen valtion lain mukaan, johon sillä kokonaisuus huomioon ottaen katsotaan olevan vahvimmat liittymät. Varteenotettavia liittymiä voivat olla muun muassa sopijapuolten koti- tai liikepaikat, sopimuksen tekopaikka ja sopimusvelvoitteen suorituspaikka.

Ennalta-arvattavuutta on oikeuskirjallisuudessa katsottu voitavan parantaa siten, että sopimus-

tyypeittäin luodaan olettamuksia siitä, mikä liittymä missäkin sopimustyyppissä olisi lähtökohtaisesti katsottava painavimmaksi. Esimerkiksi kauppaedustussopimuksissa on katsottu keskeisimmäksi liittymäksi kauppaedustajan liike- tai kotipaikka. Näin sovelletaan kauppaedustussopimukseen edustajan liike- tai kotipaikan lakia, jollei sopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen liity kysymyksessä olevassa yksittäistapauksessa lähemmin johonkin muuhun valtioon. Viime kädessä päädytään siis soveltamaan sen valtion lakia, johon kulloinkin kysymyksessä oleva yksittäinen sopimus läheisimmin liittyy.

Sopimuksen muoto määräytyy sen valtion lain mukaan, jota olisi sovellettava, jos sopimus olisi pätevä. Sopimuksen katsotaan kuitenkin olevan muodoltaan pätevän myös silloin, kun se täyttää sen valtion lain muotomääräykset, jossa sopimus on tehty.

Jos vieraan valtion lain soveltaminen johtaa Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen, sitä ei saa tällä soveltaa. Kansainvälisen käytännön mukaisesti tämän niin sanotun *ordre public* -periaatteen on katsottu olevan voimassa ilman nimenomaista säännöstäkin kaikilla kansainvälisen yksityisoikeuden osa-alueilla. Jos vieraan valtion lain säännöstä ei tämän periaatteen johdosta voida soveltaa, asia ratkaistaan Suomen lain mukaan.

Niin ikään kansainvälisen käytännön mukaisesti katsotaan Suomessa, ettei niin sanottua *renvoi*-sääntöä voida hyväksyä sopimussuhteissa. Tämä merkitsee sitä, että kun lakiviittaus tai lainvalintasäännöt osoittavat jonkin valtion oikeuteen, tämän valtion lainvalintasääntöjä ei sovelleta.

1.2. Vertaileva katsaus

1.2.1. Pohjoismaat

Tanska on vuonna 1984 ratifioinut Euroopan yhteisöjen yleissopimuksen sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista ja saattanut voimaan sopimukseen perustuvan kansallisen lain (*Lov om gennemførelse af konvention om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpliktelse, m.v., nr. 188, 9.5.1984*). Yleissopimus sisältää yleisluonteiset lainvalintasäännöt varallisuus oikeuden alaan kuuluvissa sopimussuhteissa ja erityissääntöjä eräistä sopimustyypeistä. Yleissopimuksen sisältöä selostetaan jaksossa 1.2.3.2. Muissa pohjoismaissa ei ole yleisiä lainsäädännöksiä sopimusiin sovellettavasta laista. Norjassa valmistellaan

kuitenkin lakia, joka sisältäisi sekä sopimussuhteita että sopimussuhteiden ulkopuolista vahingonkorvausvastuuta koskevat lainvalintasäännöt.

Norja, Ruotsi ja Tanska ovat Suomen tavoin ratifioineet Haagin yleissopimuksen kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista.

Suomen oikeuskirjallisuudessa esitetyt periaatteet pohjautuvat suurelta osin muissa pohjoismaissa vallitseviin kannanottoihin. Tämän vuoksi voidaan muiden pohjoismaiden osalta viitata siihen, mitä edellä on esitetty Suomen oikeuskirjallisuudessa omaksutuista kansainvälisen yksityisoikeuden säännöistä.

1.2.2. Muut Euroopan maat

Euroopassa on viime vuosikymmeninä saatettu voimaan useita kansainvälisen yksityisoikeuden yleiskodifikaatioita: Tsekkoslovakiassa vuonna 1963, Puolassa vuonna 1965, Portugalissa vuonna 1966, Espanjassa vuonna 1974, Saksan demokraattisessa tasavallassa vuonna 1975, Itävallassa vuonna 1978, Unkarissa vuonna 1979, Turkissa vuonna 1982 ja Jugoslaviassa vuonna 1983. Sveitsissä on laaja kansainvälisyksityisoikeudellisia suhteita koskeva laki parlamentin käsiteltävänä. Kodifiointia on yleensä pidetty tärkeänä siksi, että kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt ovat olleet hajanaisia ja puutteellisia ja siten vaikeaselkoisia.

Kaikki edellä mainitut säännöstit perustuvat sopimussuhteiden osalta tahdon autonomian periaatteelle: sopijapuolet voivat sopia, minkä valtion lain mukaan heidän sopimustaan arvostellaan. Sen sijaan laeissa on eroja siinä suhteessa, ovatko lainvalintasäännöt kiinteitä vai olettamusluonteisia ja kuinka yksityiskohtaisesti eri sopimustyyppejä säännellään. Samoin on eroja siinä, miten sen valtion pakottavat säännökset missä asia on vireillä, tai jonkin kolmannen valtion pakottavat säännökset voivat syrjäyttää sovellettavan lain.

1.2.3. Kansainvälinen normien yhtenäistämisen

Euroopan maiden kansainvälisen yksityisoikeuden yhtenäistämiseksi sopimusoikeuden alalla on merkitystä erityisesti erällä Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa valmistelluilla

yleissopimuksilla samoin kuin Euroopan yhteisöjen yleissopimuksella sopimussuhteisiin sovellettavasta laista.

1.2.3.1. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssi

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa on valmisteltu aikaisemmin mainittu, Suomessakin voimassa oleva *irtainten esineiden kauppaa* koskeva yleissopimus vuodelta 1955. Yleissopimuksen pääperiaatteet käyvät ilmi edeltä Suomen oikeutta koskevasta jaksosta. Uusi samaa aihetta koskeva yleissopimusluonnos valmistui Haagin konferenssissa lokakuussa 1985. Uusi sopimus on vuoden 1955 sopimusta laajempi ja yksityiskohtaisempi.

Uuden yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan irtaimen kauppaa koskevaan sopimukseen, jos sopijapuolilla on liikepaikat eri valtioissa tai asiassa on muuten suoritettava lainvalinta eri valtioiden lakien välillä. Sopimus ei kuitenkaan tule yleissopimuksen alaiseksi pelkästään sillä perusteella, että sopijapuolet ovat tehneet lakiviittauksen, liittyyipä lakiviittaukseen oikeuspaikka tai väliliesmenettelyä koskeva ehto tai ei.

Kuluttajakapat ja erät muut kaupan lajit on suljettu pois yleissopimuksen alaisuudesta. Se ei myöskään koske sopijapuolten oikeustoimikelpoisuutta, kaupan oikeusvaikutuksia kolmansien henkilöihin eikä kysymystä siitä, voiko edustajan toiminta aikaansaada edustettavaa sitovan sopimuksen. Irtaimen kauppasopimukseen sisältyvät välityssopimukset jäävät niin ikään yleissopimuksen ulkopuolelle.

Myyjä ja ostaja voivat uudenkin yleissopimuksen mukaan lakiviittauksin sopia keskinäiseen suhteeseensa sovellettavasta laista. Lakiviittaus voi olla nimenomainen tai sen voidaan katsoa syntyneen hiljaisesti, jos se käy selvästi ilmi sopimuksen ehdoista ja sopijapuolten käyttäytymisestä, kun niitä tarkastellaan kokonaisuutena. Lakiviittaus voidaan rajoittaa myös koskemaan vain osaa sopimuksesta. Sopijapuolet voivat myös sopimussuhteen kestäessä tehdä lakiviittauksen tai muuttaa aikaisempaa lakiviittautta. Tällainen sovellettavan lain muutos ei voi kuitenkaan vaikeuttaa sopimuksen muodolliseen pätevyyyteen eikä kolmansien henkilöiden oikeuksiin.

Jos lakiviittautta ei ole tehty, sovelletaan pääsäännön mukaan myyjän liikepaikan lakia. Ostajan liikepaikan lakia sovelletaan eräissä nimenomaisesti luetelluissa tilanteissa. Jos sopimus kuitenkin selvästi liittyy läheisemmin muuhun valti-

oon kuin mihin nämä lainvalintasäännöt osoittavat, on sovellettava tämän muun valtion lakia. Muun valtion lain soveltamiseen voidaan päätyä punnitsemalla kaikkia niitä olosuhteita, jotka liittyvät asianomaiseen sopimukseen, muun muassa ottamalla huomioon myyjän ja ostajan aikaisemmat liikesuhteet. Sääntöön voidaan nojautua vain poikkeustapauksissa.

Sopimuksen aineellinen pätevyys — sopimuksen laillisuus, vapaa tahdonmuodostus, tarjouksen ja vastauksen vastaavuus — määräytyy sen lain perusteella, jota yleissopimuksen mukaan sovellettaisiin pätevään sopimukseen. Tämä sääntö soveltuu myös arvosteltaessa sitä, onko lakiviittaus tullut pätevästi aikaan, kuitenkin siten, että lakiviittauksen sallittavuus sinänsä johtuu suoraan yleissopimuksen määräyksestä eikä sitä siis arvostella pätevään sopimukseen sovellettavan lain mukaan. Jos kuitenkin sopijapuolen liikepaikan lain mukaan esimerkiksi passiivisuus ei olisi johtanut sopimuksen tai jonkin sen ehdon syntymiseen, vaikka näin sopimukseen sovellettavan lain mukaan oli käynyt, sopijapuoli on eräin edellytyksin oikeutettu vetoamaan omaan lakiinsa tässä suhteessa.

Irtaimen kauppasopimus on yleissopimuksen mukaan muodoltaan pätevä, jos se täyttää joko sen lain muotomääräykset, jota olisi sovellettava pätevään sopimukseen, tai sen valtion lain muotomääräykset, jossa sopimus on tehty. Jos sopijapuolet ovat olleet sopimuksen syntyessä eri valtioissa, riittää kuitenkin, että jommankumman valtion muotomääräykset täyttyvät.

Yleissopimukseen sisältyy tavanomainen *ordre public* -klausuuli, jonka mukaan lainvalintasääntöjen osoittamaa vieraan valtion lakia voidaan kieltäytyä soveltamasta vain, jos se katsotaan tuomioistuINVALTION oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseksi. Yleissopimuksessa on niin ikään renvoi-kielto. Tämä merkitsee sitä, että "sovellettava laki" käsittää asianomaisen oikeusjärjestyksen aineelliset normit mutta ei kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjä.

Yleissopimukseen sisältyy myös määräys, jonka mukaan yleissopimus ei estä soveltamasta sellaisia tuomioistuINVALTION omaan oikeuteen kuuluvia pakottavia säännöksiä, jotka on tarkoitettu sovellettaviksi sopimukseen muuten sovellettavasta laista riippumatta.

Uusi yleissopimus ei ole vielä voimassa.

Haagin konferenssissa valmistui vuonna 1978 yleissopimus *edustussuhteisiin* sovellettavasta laista. Siinä on määräykset sekä toimeksiantosopimuksen osapuolten keskinäiseen suhteeseen so-

vellettavasta laista että siitä, minkä valtion lain mukaan arvostellaan toisaalta edustajan kelpoisuutta tehdä toimeksiantajaa sitovia oikeustoimia ja toisaalta edustajan vastuuta aiottuun toimeksiantajan sopijapuoleen nähden, jos sopimus ei sido toimeksiantajaa.

Edustettavan ja edustajan keskinäinen suhde määräytyy ensisijaisesti sopijapuolten tekemän lakiviittauksen osoittaman lain perusteella. Jollei lakiviittauksista ole, sovelletaan pääsääntöisesti sen valtion lakia, jossa edustajalla on liikepaikka. Jos edustajan on kuitenkin määrä toimia pääasiallisesti siinä valtiossa, jossa edustettavalla on liikepaikka, määräytyy sopijapuolten keskinäinen suhde tämän valtion lain mukaan.

Yleissopimuksen mukaan lainvalintasääntöjen osoittaman lain säännös voidaan syrjäyttää ja soveltaa sen sijaan toisen valtion pakottavaa säännöstä, jos "tilanteella" on tähän toiseen valtioon huomattava liittymä. Tällä perusteella voidaan esimerkiksi kauppaedustajalle antaa hänelle epäedullisesta lakiviittauksesta huolimatta se suoja, jonka hänen oman valtionsa pakottavat säännökset takaavat kauppaedustajalle.

Edustussuhteita koskeva yleissopimus ei ole vielä voimassa.

Haagin konferenssin hyväksyessä vuonna 1980 julkilausuman siitä, ettei vuoden 1955 irtaimen kauppaa koskeva yleissopimus estä siihen sitoutuneita valtioita soveltamasta erityisiä lainvalintasääntöjä kuluttajakauppoihin, valmistui samanlaisesti *kuluttajasopimuksiin* sovellettavaa lakia koskeva tekstiluonnos. Luonnokseen sisältyvät säännöt koskevat etupäässä tilanteita, joissa elinkeinonharjoittaja on markkinoinut tuotettaan tai palveluksiaan kuluttajan kotipaikkavaltiossa. Pääsääntönä on, että sovelletaan sen valtion lakia, jossa kuluttajalla on kotipaikka. Lakiviittaus on luonnoksen mukaan sallittu, mutta se ei saa vähentää niitä kuluttajan oikeuksia, jotka tällä olisi oman kotipaikkavaltionsa pakottavien sääntösten mukaan. Myös kuluttajasopimuksen muoto määräytyy luonnoksen mukaan kuluttajan kotipaikkavaltion lain perusteella.

Haagin konferenssin ohjelmaan on useamman kerran pyritty saamaan sellaisen yleissopimuksen valmistelu, joka sisältäisi *yleiset lainvalintasäännöt sopimuksiin sovellettavasta laista*. Tämä ei ole kuitenkaan onnistunut.

1.2.3.2. Euroopan yhteisöjen yleissopimus

Euroopan yhteisöjen jäsenmaat saivat vuonna 1980 valmiiksi sopimussuhteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen tekstin (jäljempänä *Euroopan yhteisöjen yleissopimus*). Tähän mennessä Tanska on ratifioinut sopimuksen, ja sopimukseen sisältyvät lainvalintasäännöt ovat tulleet siellä kansallisenä lakina voimaan vuonna 1984. Tämän lisäksi kahdeksan muuta yhteisöjen jäsenmaata on allekirjoittanut sopimuksen ja useimmat niistä valmistelevat ratifiointia. Seuraavassa selostetaan Euroopan yhteisöjen yleissopimuksen pääasiallinen sisältö.

Yleistä. Euroopan yhteisöjen yleissopimus, kuten edellä selostetut Haagin sopimuksetkin, on kansainvälisyksitysoikeudellinen. Se ei sisällä aineellisoikeudellisia määräyksiä vaan lainvalintasääntöjä.

Lainvalintasääntöjen soveltaminen ei edellytä vastavuoroisuutta; siitä riippumatta, mihin valtioihin sopimuksella on liittymä, yleissopimuksen lainvalintasäännöt soveltuvat aina, kun yleissopimuksen alaista sopimusta koskeva kysymys on ratkaistava sellaisessa valtiossa, jossa yleissopimus on voimassa.

Yleissopimuksen määräykset ovat toissijaisia EC-oikeuden säännöksiin ja muihin kansainvälisiin sopimuksiin nähden. Erityisesti on haluttu jättää avoimeksi mahdollisuus laatia laajemmassa kansainvälisessä yhteistyössä yksityiskohtaisempia säännöstöjä eri sopimustyyppjeä varten.

Soveltamisala. Yleissopimus koskee lähtökohdaisesti sopimussuhteita yleensä. Soveltamisalasta on tehty kuitenkin poikkeuksia. Yleissopimuksen määräykset eivät sovellu muun muassa vekselihin eivätkä shekkeihin. Ne eivät myöskään sovellu välityssopimuksiin, oikeuspaikkaa koskeviin sopimuksiin eivätkä prosessioikeudellisiin kysymyksiin. Yleissopimusta ei myöskään sovelleta yhtiöoikeudellisiin kysymyksiin, kuten yhtiön perustamiseen, lakkaamiseen, toimikelpoisuuteen, sisäiseen organisaatioon eikä toimihenkilöiden ja jäsenten vastuuseen liittyviin kysymyksiin. Niin ikään kysymys siitä, sitooko edustajan toimi päämiestä taikka toimihenkilön toimi yhtiötä tai muuta yhteisöä, jää yleissopimuksen ulkopuolelle.

Osa vakuutusopimuksista on niin ikään suljettu pois yleissopimuksen alaisuudesta. Yleissopimuksen soveltaminen on riippuvainen riskin sijainnista.

Yleissopimuksessa luetaan myös, minkä tyyppiset kysymykset määräytyvät sovellettavan

lain perusteella. Lainvalintasäännöt kattavat kaikki sopijapuolten keskinäiset oikeuskysymykset, joista ei ole nimenomaisesti tehty poikkeusta.

Sopimusvapauden periaate. Yleissopimuksen mukaan sopijapuolet voivat sopia, minkä valtion lain mukaan heidän keskinäistä suhdettaan arvostellaan. Lakiviittaus voi olla nimenomainen tai hiljainen, ja se voi koskea vain osaa sopimuksesta. Se voidaan tehdä ja sitä voidaan muuttaa minä ajankohtana tahansa. Sopimuksen solmimisen jälkeen tehty lakiviittaus ei kuitenkaan voi vaikuttaa haitallisesti siihen, onko sopimus katsottava muotonsa puolesta päteväksi, eikä kolmansien henkilöiden oikeuksiin. Sopijapuolet voivat sopia myös sellaisen lain soveltamisesta, jolla ei ole liittymää sopimukseen.

Sopimusvapauden periaatetta on rajoitettu kuluttaja- ja työsopimuksissa siten, että lakiviittaus voidaan tosin tehdä, mutta se hyväksytään vain sikäli kuin se ei vähennä niitä kuluttajan tai työntekijän oikeuksia, jotka hänellä olisi sen valtion pakottavien säännösten nojalla, jota olisi sovellettava, jollei lakiviittausta olisi tehty.

Lähimmän liittymän periaate. Jollei sopimuksessa ole lakiviittausta, sovelletaan sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy. Tätä yleissääntöä täsmennetään seuraavalla olettamuksella: Sopimuksen katsotaan liittyvän läheisimmin siihen valtioon, missä sillä sopijapuolella, jonka suoritus on kysymyksessä olevalle sopimukselle luonteenomainen, on kotipaikka. Elinkeinonharjoittajien välisissä ammattimaisissa sopimuksissa on kuitenkin kotipaikan sijasta liikepaikka ratkaiseva liittymä, ja useammasta liikepaikasta se, jonka kautta suoritus tapahtuu.

Jos olosuhteista kokonaisuudessaan käy ilmi, että esillä oleva sopimus liittyy läheisemmin johonkin muuhun kuin olettamussäännön osoittamaan lakiin, oletamus väistyy, ja sopimusta on arvosteltava ensiksi mainitun valtion lain mukaan. Oletamus väistyy myös silloin, kun jonkin sopimuksen kohdalla ei kenenkään osapuolen suoritusta voida pitää sopimukselle luonteenomaisena.

Yleissopimuksessa ei oteta kantaa siihen, mikä tekijät on otettava huomioon läheisimmän liittymän periaatetta sovellettaessa.

Eräitä sopimuksia koskevia erityismääräyksiä. Eräille sopimustyypeille on yleissopimuksessa omat lainvalintasääntönsä. Kiinteää omaisuutta koskeville sopimuksille, kuljetussopimuksille ja työsopimuksille on yleissopimuksessa erityiset olettamussääntönsä. Kuluttajasopimuksilla on puolestaan omat sääntönsä, jotka eivät ole pel-

kästään olettamusluonteisia, vaan kiinteitä lainvalintasääntöjä.

Jos sopimuksen kohteena on *oikeus kiinteään omaisuuteen* tai sen käyttämiseen, sopimuksen oletetaan liittyvän läheisimmin siihen valtioon, jossa kiinteä omaisuus sijaitsee. Sääntö koskee esimerkiksi kiinteistön vuokrasopimusta, mutta ei kiinteistön rakentamista tai korjaamista koskevia sopimuksia, koska niiden kohteena ei ole itse kiinteistö vaan työsuoritus. Lakiviittausmahdollisuutta ei näissä sopimuksissa rajoiteta. Tällaista sopimusta ei voida kuitenkaan katsoa muotonsa puolesta päteväksi, ellei se täytä omaisuuden sijaintipaikalla voimassa olevia pakottavia muotomääräyksiä.

Kuljetussopimusten kohdalla olettamus ei perustu yhteen liittymään vaan useamman liittymän yhdistelmään. Lähin liittymä on siihen valtioon, jossa rahdinottajalla on sopimuksen tekoheikellä pääasiallinen liikepaikka, jos joko sovittu lastaus- tai purkauspaikka taikka rahdinantajan pääasiallinen liikepaikka on niin ikään tässä valtiossa. Olettamus koskee kaikkia kuljetusmuotoja, niin meritse, ilmaitse kuin maitsekin tapahtuvaa kuljetusta. Se rajoittuu kuitenkin tavarankuljetukseen. Matkustajien kuljetusta koskevat sopimukset jäävät yleisolettamuksen eli luonteenomaisen suorituksen periaatteen varaan, jolloin rahdinottajan pääasiallinen liikepaikka oletetaan läheisimmäksi liittymäksi.

Kuluttajasopimuksia koskevat erityissäännöt soveltuvat kuluttajakauppaan ja eräin poikkeuksin kuluttajapalveluksiin sekä tällaisiin sopimuksiin liittyvään luotonantoon. Sopijapuolta pidetään yleissopimuksessa olevan määritelmän mukaan kuluttajana, jos hän on tehnyt sopimuksen siten, että se ei ole osa hänen liiketoimintaansa tai ammattinsa harjoittamista.

Kuluttajasopimuksia koskevat lainvalintasäännöt on rajoitettu koskemaan vain sellaisia tilanteita, joissa kuluttajan sopimuskumppani on jollakin tavalla pyrkinyt edistämään myyntiään tai muuta liiketoimintaansa siinä valtiossa, jossa kuluttajalla on kotipaikka. Nämä tilanteet ovat yleissopimuksen mukaan seuraavat:

— Kuluttajalle on hänen kotipaikkavaltiossaan tehty tarjous tai tuotetta on mainostettu tässä valtiossa, ja kuluttaja on suorittanut kaikki sopimuksen tekemiseen tähtäävät toimensa siellä.

— Kuluttajan sopimuskumppani tai tämän edustaja on vastaanottanut kuluttajan tilauksen kuluttajan kotipaikkavaltiossa.

— Tavaroiden myyntiä koskeva sopimus on

syntynyt siten, että myyjä on järjestänyt kuluttajan ostosmatkan ulkomaille.

Jos jokin yllämainituista tilanteista on käsillä, sopimussuhdetta arvostellaan sen valtion lain mukaan, missä kuluttajalla on kotipaikka.

Lakiviittaus hyväksytään kuluttajasopimuksisakin periaatteessa. Jos kuluttajan oikeudet olisivat kuitenkin lakiviittauksen osoittaman lain mukaan vähäisemmät kuin kuluttajan kotipaikan lain pakottavien säännösten mukaan, on lakiviittaus tältä osin tehoton. Kuluttajasopimuksen muoto määräytyy niin ikään — yleisistä oikeustoimen muotoa koskevista säännöistä poiketen — kuluttajan kotipaikan lain mukaan, jos sopimus on syntynyt jossakin yllä mainituista tilanteista.

Työsopimuksia koskevissa määräyksissä säännellään kahta eri tilannetta, joissa on omat lainvalintasääntönsä. Jos työntekijä työskentelee tavallisesti jossakin valtiossa, työsopimusta arvostellaan tämän valtion lain perusteella, vaikka työntekijä suorittaisi väliaikaisesti työtään muualla. Jollei työntekijä työskentele tavallisesti missään tietyssä valtiossa, sovelletaan sen valtion lakia, missä se työnantajan liikepaikka sijaitsee, jossa työntekijä on otettu työhön.

Jos olosuhteista kokonaisuudessaan käy ilmi, että asianomainen työsopimus liittyy läheisemmin johonkin muuhun kuin edellä mainittujen sääntöjen osoittamaan valtioon, sovelletaan tämän muun valtion lakia.

Lakiviittaus on työsopimuksissa periaatteessa sallittu, mutta se ei saa vähentää niitä työntekijän oikeuksia, jotka tällä olisi sen valtion pakottavan oikeuden mukaan, jonka lakia sovellettaisiin lakiviittauksen puuttuessa.

Yleissopimuksessa ei aseteta meripalvelussopimuksia erityisasemaan. Ne sijoittuvat näin ollen 2 kohdan säännön alaisuuteen, eli niihin sovelletaan työnantajan liikepaikan lakia.

Edellä sanottu koskee vain yksittäisiä työsopimuksia. Työehtosopimuksiin liittyvät lainvalintakysymykset kuuluvat yleissääntöjen alaisuuteen.

Sopimuksen pätevyys. Yleissopimuksen mukaan sopimuksen aineellista pätevyyttä arvostellaan sen lain mukaan, jota olisi sovellettava, jos sopimus olisi pätevä. Sama koskee yhtä hyvin koko sopimuksen kuin jonkin sen ehdon pätevyyttä. Sopijapuoli voi kuitenkin eräin edellytyksin vedota kotipaikkansa lakiin, jos hän haluaa osoittaa, että hänen osaltaan on olemassa tahtovirhe.

Kysymystä siitä, onko sopimus muodoltaan pätevä, säännellään eri tavoin kahdessa eri tilanteessa. Jos sopijapuolet ovat sopimuksen tekohe-

kellä samassa valtiossa, sopimus on muodoltaan pätevä, mikäli se täyttää pätevään sopimukseen sovellettavan lain muotomääräykset tai se on tehty sen valtion lain mukaan, missä osapuolet ovat olleet sopimusta tehtäessä. Jos sopijapuolet ovat sopimuksen tekohetkellä eri valtioissa, riittää, että sopimus täyttää joko sopimukseen sovellettavan lain tai kumman tahansa osapuolen olinpaikan lain muotomääräykset.

Kiinteää omaisuutta koskevien sopimusten ja kuluttajasopimusten muodosta on yleissopimuksessa omat sääntönsä, joita on edellä selostettu.

Saamisoikeuden siirto. Yleiset lainvalintasäännöt soveltuvat myös sopimukseen saamisoikeuden siirrosta. Siirronsaajan (uuden velkojan) ja velallisen välisen suhteen määräytymisestä on kuitenkin oma sääntönsä: Sen valtion laki, joka soveltuu alkuperäisen velkojan (siirtäjän) ja velallisen väliseen suhteeseen, määrää myös siirronsaajan (uuden velkojan) ja velallisen välisen suhteen sisällön. Saman lain mukaan määräytyy, voidaan-ko saaminen siirtää, millä edellytyksin siirtoon voidaan vedota velallista vastaan ja ovatko velallisen velvollisuudet lakanneet. Tämän säännöksen tarkoituksena on turvata se, ettei saamisen siirto aiheuta muutosta velallisen asemaan.

Takautumisoikeus. Takautumisoikeutta koskevissa määräyksissä säännellään tilannetta, jossa velkoja on tosiasiallisesti saanut suorituksen tai hänellä on oikeus saada suoritus kolmannelta henkilöltä, esimerkiksi takaajalta. Kysymys siitä, onko kolmannelta henkilöllä oikeus kohdistaa takautumisvaade velallista vastaan, ratkeaa saman lain perusteella, joka määrää kolmannen henkilön velvollisuuden tehdä velallisen puolesta suoritus velkojalle. Näin esimerkiksi takaajan oikeus kohdistaa takautumisvaade velallista vastaan määräytyy takaussitoumukseen sovellettavan lain mukaan, eli takaussitoumukseen sisältyvän lakiviittauksen osoittaman lain taikka, lakiviittauksen puuttuessa, takaajan pääasiallisen liikepaikan tai kotipaikan lain mukaan. Saman lain perusteella arvostellaan mahdollisia rajoituksia takautumisoikeuden määrään.

Määräys koskee ainoastaan sopimusperusteisia saatavia, joista kolmas henkilö on ottanut vastatakseen. Näin ollen esimerkiksi vakuutusyhtiön takautumissaatava vahingon aiheuttajalta jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, koska se on rikkomusperusteinen.

Määräys koskee myös yhteisvastuullista velallista, joka kohdistaa takautumisvaatimuksen kansavelallisiinsa. Tällöin alkuperäisen velkojan ja velallisten väliseen sopimukseen sovellettava laki

määrää myös takautumisoikeuden olemassaolon ja laajuuden velallisten kesken.

Aineellisen oikeuden pakottavat oikeusohjeet. Nimenomaisen määräyksen mukaan yleissopimus ei estä soveltamasta — sopimukseen muuten sovellettavasta laista riippumatta — sellaisia tuomioistuinmaan pakottavia oikeusohjeita, joita on noudatettava myös kansainvälisluonteisissa oikeussuhteissa. Lisäksi annetaan mahdollisuus sovellettavasta laista huolimatta ottaa huomioon ulkopuolisen valtion lain pakottavat säännökset, jos tällä valtiolla on läheinen liittymä sopimus-suhteeseen. Edellytyksenä tällaisten ulkopuolisten normien soveltamiselle on, että ne ovat asianomaisessa ulkopuolisessa valtiossa sillä tavoin pakottavia, ettei niitä voida lakiviittauksinkaan syrjäyttää. Niiden soveltamista harkittaessa on "otettava huomioon" niiden luonne ja tarkoitus sekä niiden soveltamisen ja soveltamatta jättämisen seuraukset. Eroa ei tehdä yksityis- ja julkisoikeudellisten normien välillä.

Muita määräyksiä. "Sovellettavan lain" ei yleissopimuksessa katsota käsittävän asianomaisen valtion lainvalintasääntöjä. Lisäksi yleissopimus sisältää lausekkeen, jonka mukaan vieraan valtion lain oikeusohjetta voidaan kieltäytyä soveltamasta, jos sen soveltaminen olisi selvästi tuomioistuinmaan oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista.

2. Nykyisen tilanteen arviointi ja asian valmistelu

Jaksosta 1.1. käy ilmi, että säädännäiset lainvalintasäännöt varallisuus oikeuden alalla ovat Suomessa niukat. Kun lainvalintaongelmia syntyy kansainvälisluonteisten sopimusten yhteydessä, lopputulosta on yleisten säännösten ja selkeän oikeuskäytännön puuttuessa vaikea ennakoida. Tästä aiheutuu epävarmuutta kansainvälisissä oikeussuhteissa. Elinkeinoelämän taholta on tähän kiinnitetty huomiota muun muassa kauppaedustaja koskevan lakiehdotuksen ollessa 1970-luvulla lausuntokierroksella.

Oikeusministeriön työryhmä. Oikeusministeriö asetti marraskuun 3 päivänä 1980 työryhmän selvittämään tarvetta ja mahdollisuuksia laatia lainsäädäntöä sopimuksiin sovellettavasta laista sekä tarvittaessa valmistelemaan hallituksen esityksen muotoon laaditun lakiehdotuksen asiasta.

Työryhmä laati muistion, jossa ehdotettiin kansainvälisesti yhtenäisten sääntöjen tarpeeseen vedoten, että kysymyksessä olevaa lainsäädäntöä

ryhdyttäisiin valmistelemaan Euroopan yhteisöjen yleissopimuksen periaatteiden pohjalta. Muistio lähetettiin lausunnolle 48 viranomaiselle ja järjestölle.

Lausunnot työryhmän muistiosta. Muistiosta annettiin 31 lausuntoa. Lausunnoista 26:ssa pidettiin tarpeellisenä tai erittäin tarpeellisenä sopimussuhteita koskevien lainvalintasääntöjen selventämistä säätämällä niistä lailla. Yksikään lausunnonantajista ei vastustanut hanketta. Useissa lausunnoissa korostettiin sitä, että Suomen säännösten tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaisia muiden valtioiden säännösten kanssa. Lausunnonantajista 18 lausui nimenomaisesti, että yleissopimus olisi asetettava lainvalmistelutyön pohjaksi. Kuudessa lausunnossa korostettiin pohjoismaisen lainsäädännön yhtenäisyyden tarvetta.

Yksityiskohtia koskevaa kritiikkiä esitettiin eniten työ- ja kuluttajasopimuksia koskevien sääntöjen osalta.

Pohjoismainen yhteistyö. Tanskan valmistellessa Euroopan yhteisöjen yleissopimuksen ratifiointia Norja esitti, että ryhdyttäisiin pohjoismaiseen yhteistyöhön kansallisen lainsäädännön valmistelun sijaan sopimuksiin sovellettavasta laista yleissopimuksen pohjalta. Ensimmäinen yhteispohjoismainen kokous pidettiin Oslolla lokakuussa 1982 ja toinen Helsingissä elokuussa 1983. Kokouksiin osallistuivat Suomen edustajien lisäksi Norjan, Ruotsin ja Tanskan edustajat.

Lausunnot lakiehdotuksesta. Lakiehdotus perusteluineen julkaistiin keväällä 1985 (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 4/1985) ja lähetettiin lausunnolle 48 viranomaiselle ja järjestölle. Vastaukseksi saatiin 33 lausuntoa, joista osa oli yhteisiä lausuntoja. Vastauksissa oli siten edustettuina kaikkiaan 40 lausunnonantajaa.

Lähes kaikki lausunnonantajat pitivät tarpeellisenä lainvalintasääntöjen selkiennyttämistä lailla. Työnantajajärjestöt ja eräät muut elinkeinoelämän järjestöt katsoivat kuitenkin, ettei ole olemassa tarvetta työsopimuksia koskevien lainvalintasääntöjen kodifioimiseen. Lausunnoissa korostettiin nytkin yleisesti tarvetta kansainvälisesti mahdollisimman yhdenmukaisiin säännöksiin.

Ehdotuksen peruseriaatteita — lakiviittausmahdollisuuden ensisijaisuutta, läheisimmän liittymän periaatetta ja sitä täsmäntävää luonteenomaisen suorituksen periaatetta — pidettiin yleisesti hyväksyttävänä. Yksittäisistä säännöksistä puututtiin tälläkin lausuntokierroksella eniten kuluttaja- ja työsopimuksia koskeviin ehdotuksiin. Kuluttajasopimuksissa haluttiin erityisesti

suurempia rajoituksia lakiviittausmahdollisuuteen. Työsopimuksiin ehdotettua lakiviittausmahdollisuuden rajoitusta pitivät puolestaan useimmat asiasta lausuneet hyväksyttävänä. Tosin eräissä lausunnoissa toivottiin rajoituksen poistamista kokonaan.

Ehdotuksen tarkistus siitä annettujen lausuntojen perusteella on suoritettu oikeusministeriössä virkatyönä. Ehdotuksesta on hankittu laintarkastuskunnan lausunto (Sopimukseen sovellettava laki, Laintarkastuskunnan lausunto N:o 2/1986).

3. Tavoitteet

On ilmeistä, että on olemassa käytännön tarvetta selvittää sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevia sääntöjä säätämällä niistä laissa. Harkittaessa, millaisia säännösten tulisi olla, on otettava huomioon toisaalta Suomessa ennestään omaksutut lainvalintaperiaatteet ja toisaalta se, että kansainvälisen yhtenäisyyden tarve on kansainvälisessä yksityisoikeudessa korostuneempi kuin muilla oikeudenaloilla. Jos eri valtioissa on erilaiset lainvalintasäännöt, kansainvälisluonteiseen sopimukseen sovellettava laki ja siis myös aineellinen lopputulos voi olla erilainen siitä riippuen, missä valtiossa asia ratkaistaan. Jos sen sijaan päästään yhtenäisiin lainvalintasääntöihin, määräytyvät sopijapuolten oikeudet ja velvollisuudet saman valtion lain mukaan siitä riippumatta, missä valtiossa asia käsitellään.

Lakiehdotusta valmisteltaessa on tämän vuoksi katsottu, että sopimuksiin sovellettavan lain tulisi määräytyä kansainvälisesti mahdollisimman laajalti hyväksytyjen sääntöjen mukaisesti.

Euroopan yhteisöjen yleissopimus sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tulee todennäköisesti voimaan useimmissa yhteisöjen jäsenmaissa, ja sillä on jo tähän mennessä ollut vaikutusta myös Euroopan yhteisöjen ulkopuolisiin lainsäädäntö- ja yleissopimushankkeisiin. Pohjoismaisten säännösten yhtenäisyyden kannalta on puolestaan otettava huomioon, että Euroopan yhteisöjen yleissopimuksen määräykset ovat kansallisena lakina voimassa Tanskassa ja että Norjassa valmistellaan lainsäädäntöä tämän sopimuksen pohjalta.

Edellä olevan perusteella ehdotetaan sen sisältöisiä sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevia säännöksiä, jotka pääperiaatteiltaan vastaavat Euroopan yhteisöjen sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen määräyksiä.

4. Uudistusehdotukset

Säännökset ehdotetaan otettaviksi lakiin kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista. Työsopimuksia koskevat säännökset ehdotetaan kuitenkin sisällytettäväksi työsopimuslakiin (320/70).

Ehdotetut säännökset vastaavat pitkälti Suomessa jo ennestään omaksuttuja, kirjoittamattomia sääntöjä.

Soveltamisala ja toissijaisuus. Laki soveltuisi sellaisiin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin ja yksipuolisiin sitoumuksiin, joilla on liittymiä eri valtioihin. Laki olisi kuitenkin toissijainen siten, että muussa laissa olevat lainvalintasäännöt syrjäyttäisivät sen. Tämä merkitsisi sitä, että esimerkiksi irtaimen kauppaa koskevat erityiset lainvalintasäännökset jäisivät edelleen voimaan. Olisi myös mahdollista säätää erityiset lainvalintasäännöt jotakin sopimustyyppiä varten esimerkiksi aineellista oikeutta uudistettaessa ilman, että yleislakia olisi muutettava tai että syntyisi epäselvyyttä lakien keskinäisestä suhteesta. Jos erityislaissa säännellään vain osaa niistä kysymyksistä, jotka ovat nyt ehdotetun lain alaisia — esimerkiksi vain sopimuksen muotoon sovellettavaa lakia — soveltuisivat ehdotetun lain säännökset muilta osin myös tällaisiin sopimuksiin.

Lain alaisuudesta ehdotetaan poistettavaksi eräitä sopimustyyppejä.

Lakia ei sovellettaisi vekselihin eikä shekkeihin. Vekseli- ja shekkilaeissa on näille sitoumuksille omat lainvalintasääntönsä. Ehdotetun yleislain säännöksiä ei ole kuitenkaan katsottu olevan syytä ulottaa edes toissijaisesti näihin erityisluonteisiin vaihdanta-asiakirjoihin. Esimerkiksi ehdotetun lain 12 §:n soveltaminen kansainvälisessä vaihdannassa olevaan vekseliin ei tunnu perustellulta. Tämän vuoksi on katsottu tarkoituksenmukaiseksi jättää vekselit ja shekit kokonaan ehdotetun lainsäädännön ulkopuolelle.

Lakia ei sovellettaisi myöskään kuljetussopimuksiin. Kuljetussopimuksia sääntelee laaja kansainvälisiin sopimuksiin perustuva säännösverkosto. Kansainvälisen sopimuksen aineelliset määräykset soveltuvat usein myös sellaisessa tapauksessa, jossa lainvalintasääntöjen mukaan olisi sovellettava jonkin muun kuin sopimusvaltion lakia. Niissä tapauksissa yleislain toissijaiset kuljetussopimuksia koskevat lainvalintasäännökset saattaisivat olla käytännössä harhaanjohtavia. Kuljetussopimuksia sääntelevät normistot sisältävät myös lukuisia lainvalintasääntöjä. Nämä poikkeavat toisistaan monella tavalla, ja toisaalta

niissä on myös yleisistä sopimussuhteista koskevista lainvalintaperiaatteista poikkeavia ratkaisuja. Esimerkiksi eräät lainvalintasäännöt sisältävät renvoi-periaatteen, joka sopimussuhteissa on yleensä kielletty. Kun kuljetussopimukset näyttävät vaativan muista sopimuksista poikkeavia periaatteita ja kun yleislain säännökset siis saattavat mahdollisissa aukkotapauksissa johtaa epätarkoituksenmukaiseen tulokseen, ei ole katsottu perustelluksi säätää kuljetussopimuksista ehdotetulla lailla edes toissijaisesti.

Lakia ei myöskään sovellettaisi välitys- tai oikeuspaikkaa koskeviin sopimuksiin. Nämä sopimukset poikkeavat vahvasti prosessuaalisen luonteensa vuoksi siinä määrin puhtaasti yksityisoikeudellisista sopimuksista, ettei ole perusteltua ulottaa ehdotettuja lainvalintasääntöjä kosemaan niitä.

Laki ei myöskään soveltuisi silloin, kun on ratkaistava, minkä valtion lain mukaan arvostellaan sopijapuolen oikeustoimikelpoisuutta, perhe- tai perintöoikeudellisia kysymyksiä yhteisö- tai säätiöoikeudellisia kysymyksiä, taikka edustajan kelpoisuutta tehdä edustettavaa sitovia oikeustoimia. Sitä ei myöskään sovellettaisi prosessuaalisiin kysymyksiin. Nämä kysymykset ratkaistaan perinteisesti toisentyypipisten lainvalintasääntöjen mukaan.

Yleiset lainvalintasäännökset. Ehdotuksen mukaan sopijapuolet voivat sopia siitä, minkä valtion lain mukaan heidän keskinäistä sopimussuhdettaan arvostellaan (lakiviittaus). Työsopimuksiin ehdotetaan kuitenkin lakiviittauksen rajoittamista, ja kuluttajasopimuksissa lakiviittaus ehdotetaan kiellettäväksi.

Jos lakiviittausta ei ole tehty, sopimukseen sovellettaisiin sen valtion lakia, johon sopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen läheisimmin liittyy. Sopimuksella oletetaan ehdotuksen mukaan olevan läheisimmät liittymät siihen valtioon, missä sen sopijapuolen liikepaikka on, jonka suoritus on sopimukselle luonteenomainen. Tämä oletamus voitaisiin kuitenkin kumota osoittamalla, että sopimus kysymyksessä olevassa yksittäistapauksessa liittyy läheisemmin johonkin muuhun valtioon.

Sopimus on ehdotuksen mukaan muodoltaan pätevä, jos se täyttää sen valtion lain muotomääräykset, jota olisi sovellettava pätevään sopimukseen. Riittäisi myös, että sopimus täyttää sen valtion muotomääräykset, jossa molemmat sopijapuolet tai toinen heistä oli sopimuksen syntyessä. Sopimuksen tai sen ehdon aineellinen päte-

vyys määräytyisi sen lain mukaan, jota olisi sovellettava, jos sopimus tai ehto olisi pätevä.

Jotta saamisoikeuden siirto ei aiheuttaisi muutosta velallisen oikeudelliseen asemaan, ehdotetaan, että muun muassa velallisen ja siirronsaajan välinen suhde ja velallisen veloitteiden lakkaaminen määräytyvät sen lain mukaan, jota on sovellettava velallisen ja alkuperäisen velkojan väliseen suhteeseen.

Lainvalinta eräissä tapauksissa. Sopimusvapauden periaate voidaan hyväksyä rajoittamattomana silloin, kun sopijapuolet ovat taloudellisesti ja sosiaalisesti toisistaan riippumattomia ja ovat siten lähtökohtaisesti tasavertaisissa neuvotteluasemissa. Sellaisissa sopimustyypeissä, joissa näin ei ole, rajoitetaan sopimusvapautta kansallisessa aineellisessa oikeudessa heikomman osapuolen suojaamiseksi. Näin on asianlaita tyypillisesti työ- ja kuluttajasopimuksissa. Aineellisessa oikeudessa omaksutut periaatteet heijastuvat kansainväliseen yksityisoikeuteen siten, että syntyy tarve rajoittaa myös lakiviittaushallittavuutta tällaisten sopimusten yhteydessä. Myöskään tapauksissa, joissa lakiviittausta ei ole, elinkeinonharjoittajien välisiä sopimuksia varten muodostetut lainvalintasäännöt eivät riitä takaamaan heikommalle osapuolelle riittävää oikeussuojaa, vaan liittymät on määrättävä toisin perustein.

Lisäksi luonteenomaisen suorituksen periaate ei johda tarkoituksenmukaiseen tulokseen silloin, kun on kysymys sopimuksista, joiden kohteena on kiinteä omaisuus.

Tämän vuoksi kuluttaja- ja työsopimuksille samoin kuin kiinteää omaisuutta koskeville sopimuksille ehdotetaan omat erityissäännöksensä.

Kuluttajasuhteissa voidaan kuluttajan suoja-intressiä pitää niin keskeisenä, että riippumatta sopimustyyppistä ja siis siitä, kumman osapuolen suoritus katsottaisiin elinkeinonharjoittajien välisissä sopimuksissa luonteenomaiseksi, kuluttajan on voitava saada oman kotipaikkansa lain tarjoama suoja. Sen vuoksi ehdotetaan, että kuluttajasopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, missä kuluttajalla on kotipaikka. Edellytyksenä kuluttajasopimuksia koskevan erityissäännön soveltamiselle olisi kuitenkin, että elinkeinonharjoittaja on suorittanut markkinointia kuluttajan kotipaikkavaltiossa ja että sopimus on syntynyt sen tuloksesta.

Myös kuluttajasopimuksen muoto määräytyisi kuluttajan kotipaikkavaltion lain perusteella. Lakiviittausta olisi kuluttajasopimuksissa kielletty.

Lakia valmisteltaessa on harkittu kuluttajasopimuksia koskevan säännöksen sijoittamista kulut-

tajansuojalakiin (38/78). Tästä vaihtoehdosta on kuitenkin luovuttu, koska lainvalintasäännös koskee myös muita kuluttajasopimuksia kuin niitä, joita säännellään kuluttajansuojalaissa. Esimerkiksi vakuutusopimuksia säännellään niistä annetussa erillislaissa, joka ei kuulu kuluttajasuojalainsäädäntöön. Lisäksi kuluttajasopimuksia koskevaan lainvalintasäännökseen sisältyvällä heikomman osapuolen suojan periaatteella on yleistä merkitystä kansainvälisessä sopimusoikeudessa. Näistä syistä kuluttajasopimuksia koskeva säännös ehdotetaan sijoitettavaksi yleislakiin.

Koska ehdotetut säännökset ovat toissijaisia, sovellettaisiin irtaimen esineen kauppaan edelleen kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annettua lakia. Lain pääperiaate, myyjän lain soveltaminen, ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukainen kuluttajakaupoissa, eikä yleissopimusta, johon laki perustuu, olekaan tarkoitettu sovellettavaksi kuluttajakauppoihin. Sen selventämiseksi, että kuluttajakaupat kuuluisivat nyt ehdotetun yleislain eikä kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain alaisuuteen, ehdotetaan viimeksi mainittuun lakiin otettavaksi tätä koskeva nimenomainen soveltamisalan rajaus.

Ulkomaantyökomitean mietinnössä (komiteanmietintö 1982:61) katsottiin, että *työsopimuksiin* sovellettavasta laista olisi säädettävä lailla. Komitea esittää mietinnössään periaateratkaisuja tekemättä kuitenkaan konkreettista ehdotusta siitä, miten asiasta tulisi säätää (s. 27 ss.).

Ehdotuksen mukaan työsopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, missä työntekijällä on kotipaikka, jos myös työnantajalla on tässä valtiossa liikepaikka. Jos mainitut kaksi liittymää ovat eri valtioihin, olisi sovellettava sen valtion lakia, missä työ pääasiallisesti tehdään, tai jos työtä ei voida katsoa tehtävän pääasiallisesti missään valtiossa, sen valtion lakia, missä työnantajalla on liikepaikka. Säännöt olisivat oletettavasti luonteisia.

Työsopimukseen voitaisiin ottaa kirjallinen lakiviittausta sen valtion lakiin, missä työ pääasiallisesti tehdään, missä työntekijällä on kotipaikka tai missä työnantajalla on liikepaikka.

Jos työsopimukseen sovelletaan muuta kuin sen valtion lakia, missä työ tehdään, on lakiehdotuksen mukaan otettava huomioon työolosuhteita koskevat työntekopaikalla voimassa olevat pakottavat oikeusohjeet.

Työsopimuksissa lainvalintasäännöillä on suuri käytännön merkitys. Niiden huomioon ottami-

sella on myös olennainen merkitys työsopimuksen ehtojen muotoutumiselle. Koska lainvalintasäännöt ovat parhaiten työsopimuksen osapuolten käytettävissä silloin, kun ne ovat osa työlain-säädäntöä, ne esitetään sijoitettaviksi työsopimuslakiin.

Samoin kuin esimerkiksi kansallisissa oikeuspaikkaa koskeissa säännöksissä katsotaan myös kansainvälisessä yksityisoikeudessa *kiinteää omaisuutta koskevien sopimusten* liittyvän yleisesti läheisimmin siihen valtioon, missä omaisuus sijaitsee. Sen vuoksi ehdotetaan, että näihin sopimuksiin sovelletaan sijaintivaltion lakia. Sääntö olisi olettamusluonteinen.

Erityiset säännökset. Lakiin ehdotetaan otettavaksi tavanomainen kielto vieraan valtion lain soveltamisesta silloin, kun sen soveltaminen joh-

taisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

Vieraan valtion lakia sovellettaessa sovellettaisiin vain sen aineellisia normeja, ei lainvalintasääntöjä.

Suomen oikeuden pakottavia säännöksiä, jotka on tarkoitettu sovellettaviksi myös kansainvälisissä oikeussuhteissa, voitaisiin soveltaa Suomessa vireillä olevassa asiassa sopimukseen muuten sovellettavasta laista riippumatta.

5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksestä ei aiheudu organisatorisia muutoksia eikä kustannuksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista

1 luku. Soveltamisala

1 §. *Yleinen soveltamisala.* Ehdotetun lain mukaan määräytyisi, minkä valtion lakia sovelletaan kansainvälisluonteiseen yksityisoikeudelliseen sopimukseen. Pykälän 2 momentin mukaan sopimusta voidaan pitää kansainvälisluonteisena vain, jos sillä on liittymiä useampaan kuin yhteen valtioon. Lisäksi siinä säädetään, millaiset liittymät eivät yksinään riitä saattamaan sopimusta kansainvälisluonteiseksi. Soveltamisalasäännös jättää sen sijaan avoimeksi sen, millaiset liittymät toiseen valtioon ovat riittäviä tekemään sopimuksen kansainvälisluonteiseksi. Tässä suhteessa säännös vastaa kansainvälisluonteiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain soveltamisalasäännöstä.

Sopimus on selvästi kansainvälisluonteinen, jos sopijapuolilla on liike- tai kotipaikkansa eri valtioissa ja suoritus tapahtuu toisen sopijapuolen valtiosta toiseen. Myös sopimuksen tekopaikalla ja sopimuksen kohteen sijaintipaikalla on merkitystä arvioitaessa sopimuksen kansainvälisluonteisuutta. Lisäksi voi merkitystä olla sopimuksen liittymillä kansainväliseen talouselämään esimer-

kiksi siinä muodossa, että sen rahoitus on kokonaan ulkomainen.

Ehdotettu laki koskee varallisuus oikeudellisia sopimuksia, kuten velaksianto- ja muita luottosopimuksia, vuokra-, urakka- sekä lisenssi- ja kauppaedustus sopimuksia. Sitä sovellettaisiin kuitenkin myös muihin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin. Sen soveltamisalaan kuuluisivat näin ollen esimerkiksi työehtosopimukset sekä sopimukset määrätyn olotilan ylläpitämisestä tai määrätystä toiminnasta pidättäytymisestä. Laki soveltuisi niin yritysten kuin yksityishenkilöidenkin välisiin sopimuksiin.

Lailla pyritään sääntelemään ainoastaan sopijapuolten keskinäistä suhdetta, ei sopimuksen oikeusvaikutuksia kolmansiin henkilöihin nähden. Eräät säännökset ulottavat kuitenkin vaikutuksensa myös sellaisen henkilön oikeuksiin, joka ei ole sopijapuolen asemassa (4 §:n 2 momentti ja 8 §:n 2 momentti).

Sopimukseen sovellettavan lain perusteella ei arvosteltaisi puhtaasti immateriaalioikeudellisia kysymyksiä, kuten patentin voimassaoloa, eikä sopimussuhteen ulkopuolista vahingonkorvausvastuuta eli rikkomusvastuuta. Sen sijaan sopimus, joka tehdään rikkomusperusteisen korvauksen suuruudesta, olisi ehdotetun lain alainen.

Sovellettavan lain ulottuvuutta käsitellään tarkemmin 3 §:n perusteluissa.

Käsitteeseen ”sovellettava laki” sisältyvät kaikki asianomaisen oikeusjärjestyksen normit, kuten lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö. Lisäksi se käsittää asianomaisessa oikeusjärjestyksessä omaksutut tulkintaperiaatteet. Jos sopimukseen sovelletaan vieraan valtion lakia, olisi sitä niin ollen pyrittävä soveltamaan siten kuin asianomaisen valtion viranomaiset sitä soveltaisivat ja tulkitsisivat. Vieraan valtion lain säännöstä voitaisiin soveltaa riippumatta siitä, luonnehditaanko se julkis- vai yksityisoikeudelliseksi. Vieraan valtion vero-, rangaistus- ja prosessisäännöksiä ei kuitenkaan vakiintuneen periaatteen mukaisesti sovelleta sellaisinaan, joskin niidenkin vaikutus sopimussuhteeseen voitaisiin ottaa huomioon arvioitaessa sopijapuolten asemaa. Asiaa käsitellään lähemmin 12 §:n perusteluissa.

Lailla ei ole tarkoitus puuttua sellaisiin sopimuksiin, jotka ovat muuten puhtaasti kansallisia mutta joihin sisältyy ehto vieraan valtion lain soveltamisesta tai riitojen ratkaisemisesta vieraassa valtiossa. Tämän vuoksi 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tulkintasääntö, jonka mukaan sopimusta ei pidetä kansainvälisluonteisena pelkästään sillä perusteella, että siinä on lakiviittausta taikka lauseke, jonka mukaan sopimuksesta johtuvat riitaisuudet käsitellään vieraassa valtiossa. Tällaisen sopimusehdon merkitystä sopimuksissa, jotka ovat alunperin kansallisia mutta joille tulee myöhemmin liittymiä muihin valtioihin, käsitellään 4 §:n perusteluissa.

Jos sopimus kuuluu kuitenkin lain alaisuuteen, väliliesmenettelyä tai oikeuspaikkaa koskeva ehto voidaan ottaa huomioon liittymänä harkittaessa 5 §:n nojalla sitä, mihin valtioon sopimus liittyy läheisimmin.

Pykälän 3 momentin mukaan lain säännöksiä sovellettaisiin myös yksipuolisiin sitoumuksiin, kuten takaukseen ja lahjanlupaukseen. Koska sitä, jolle sitoumus annetaan, ei voi liittymiä punnittaessa rinnastaa sopijapuoleen, voitaisiin lakia soveltaa sitoumuksiin vain soveltuvien osin.

2 §. *Poikkeukset ja toissijaisuus.* Pykälässä ehdotetaan lain soveltamisalan rajoittamista siten, että eräät sopimus- ja sitoumustyypit jäävät sen ulkopuolelle.

Lakia ei 1 momentin 1 kohdan mukaan sovellettaisi vekselihin eikä shekkeihin. Näihin sitoumuksiin liittyviä lainvalintakysymyksiä säännellään vekselilain 79—87 §:ssä ja shekkilain 58—65 §:ssä. Perustelut sille, miksi lakia ei ole syytä soveltaa vekseli- ja shekkisitoumuksiin edes toissijaisesti, on esitetty edellä jaksossa 4.

Vaikka lakia ei sovelleta itse vekseli- ja shekkisitoumuksiin, tällaisten sitoumusten kaupasta yhtä hyvin kuin niiden talletuksestakin tehty sopimus kuuluisi lain soveltamisalan piiriin.

Kuljetussopimukset jäisivät 1 momentin 2 kohdan mukaan kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle yleisperustelujen jaksosta 4 ilmenevistä syistä. Lakia ei näin sovellettaisi henkilö- eikä tavarakuljetuksiin tapahtuivatpa ne maitte taikka ilma- tai vesiteitse.

Välityssopimukset ja oikeuspaikkaa koskevat sopimukset jäisivät 1 momentin 3 ja 4 kohdan mukaan niin ikään lain ulkopuolelle. Poikkeus koskisi myös sopimukseen sisältyvää väliliesmenettelyä tai oikeuspaikkaa koskevaa ehtoa. Tällaista ehtoa olisi näin ollen mahdollista arvostella itsenäisesti siitä riippumatta, minkä valtion lakia olisi sovellettava pääsopimukseen.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetut säännökset olisivat toissijaisia siten, että muussa laissa olevat lainvalintasäännökset syrjäyttäisivät ne. Irtaimen kaupan sovellettava laki määräytyy kansainvälisluonteiseen irtainten esineiden kaupan sovellettavasta laista annetun lain mukaan. Kun kuitenkin esimerkiksi arvopapereiden kauppa on suljettu pois mainitun lain alaisuudesta, siihen sovellettaisiin nyt ehdotetun lain säännöksiä. Samoin esimerkiksi irtaimen kauppaa koskevan sopimuksen muotoa koskevat kysymykset, joita ei säännellä mainitussa laissa, olisivat nyt ehdotetun lain alaisia. Kuluttajakauppoja käsitellään 10 §:n perusteluissa.

Myös sellainen lainvalintasäännös, jossa säädettäisiin vain yksipuolisesti Suomen lain soveltamisesta, olisi ensisijainen nyt ehdotettuun lakiin verrattuna.

3 §. *Lain ulkopuolelle jäävät kysymykset.* Edellisessä pykälässä on määrättyjä sopimus- ja sitoumustyyppejä koskevia poikkeuksia. Tässä pykälässä rajattaisiin puolestaan lain alaisuudesta sellaisia kysymyksiä, jotka luokitellaan muiksi kuin sopimusoikeudellisiksi kysymyksiksi.

Sopimukseen sovellettavan lain perusteella ratkaistaan meidän oikeudessamme omaksutun käsityksen mukaan kysymykset, jotka koskevat sopimuksen tulkintaa, sopimusvelvoitteen täyttämistä, sopimusrikkomuksen seuraamuksia sekä muita osapuolten sopimuksesta johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia kysymyksiä. Esimerkiksi vaaranvastuun siirtyminen irtaimen kaupassa sekä kysymys siitä, kumpi sopijapuoli on minäkin ajankohtana oikeutettu nauttimaan sopimuksen kohteena olevan esineen tuoton, määräytyvät sopimukseen sovellettavan lain mukaan. Sopi-

musstatuutin mukaan arvostellaan myös sopimuksen pätemättömyyden seuraamuksia, esimerkiksi velvollisuutta luovuttaa sopimuksen kohteena oleva esine takaisin, sekä pätemättömyydestä johtuvaa vahingonkorvausvelvollisuutta. Sopimusvelvoitteen täyttämisaika ja -paikka sekä suorituksessa vaadittava huolellisuus määräytyvät niin ikään sopimusstatuutin mukaan samoin kuin sopimusvelvoitteen lakkaamisperusteet. Sopimukseen sovellettava laki määrää myös, voiko jonkun muun kuin sopijapuolen suoritus vapauttaa sopijapuolen veloitteesta sekä minkä velvoitteen suorittamiseksi rahasuorituksen katsotaan tapahtuneen, jos useampi maksu on erääntynyt. Kuittausta käsitellään jäljempänä tämän pykälän 5 kohtaa käsiteltäessä.

Lakiin ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa säännöstä, joka sisältäisi esimerkkiluettelon sopimusstatuutin alaisuuteen luettavista kysymyksistä. Sen sijaan nyt puheena oleva pykälä sisältää luettelon niistä kysymyksistä, jotka eivät ratkea sopimukseen sovellettavan lain perusteella.

Pykälän 1 kohdan mukaan laki ei koskisi sopijapuolen oikeustoimikelpoisuutta. Vastavainlainen poissulkeva säännös on kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 2 §:ssä. Pohjoismaisen kannan mukaan oikeustoimikelpoisuus määräytyy myös sopimussuhteissa henkilöstatuutin perusteella eli sen lain mukaan, joka soveltuu henkilöä koskeviin kysymyksiin.

Pykälän 2 kohdan mukaan laki ei koskisi perhe- eikä perintöoikeudellisia kysymyksiä. Näin esimerkiksi avioehtoon, puolisoiden välisiin lahjoihin, testamenttiin ja perinnönjakosopimukseen sovellettava laki jäisi ehdotetun lain ulkopuolelle. Laki ei myöskään koskisi sopimusta jakamattomassa pesässä elämisestä, perinnöstä luopumista koskevaa sitoumusta, perintöosuuden luovuttamista eikä lapsen huoltoa koskevaa sopimusta yhtä vähän kuin elatussopimusta, joka perustuu perhe- tai perintöoikeudelliseen lainsäädäntöön. Sen sijaan muunlainen elatusta koskeva sopimus tai sitoumus olisi ehdotetun lain alainen.

Pykälän 3 kohdan mukaan laki ei koskisi yhteisö- ja säätiöoikeudellisia kysymyksiä. Yhteisön syntymistä koskevat kysymykset, vastuukysymykset yhteisöissä ja yhteisön nimenkirjoitusoikeus jäisivät lain ulkopuolelle. Sen sijaan esimerkiksi yhtiöiden keskinäinen sopimus yhteistyöstä kuuluisi lain soveltamisalan piiriin.

Pykälän 4 kohdan mukaan laki ei koskisi sitä, onko edustajan tai toimielimen menettely saanut

aikaan edustettavaa sitovan sopimuksen, eli edustajan tai toimielimen kelpoisuutta koskevia kysymyksiä. Vaikka esimerkiksi kauppaedustajan kelpoisuus sitoa päämiehensä kolmannen henkilön kanssa tehtävään sopimukseen jää lain ulkopuolelle, päämiehen ja kauppaedustajan keskinäinen sopimussuhde määräytyisi ehdotettujen lainvalintäsääntöjen perusteella.

Pykälän 5 kohdan mukaan laki ei koskisi oikeudenkäynti- ja hallintomenettelyyn liittyviä eli prosessuaalisia kysymyksiä. Näitä arvostellaan vakiintuneesti viranomaisen oman valtion lain mukaan. Se, mitkä kysymykset katsotaan prosessuaalisiksi, ratkaistaisiin täällä Suomen lain mukaan. Kun esimerkiksi saamisen vanhentuminen luonnehditaan Suomen oikeudessa — toisin kuin eräissä muissa oikeusjärjestyksissä — aineelliseksi kysymykseksi, nyt puheena oleva poikkeus ei koskisi sitä, vaan vanhentumista arvosteltaisiin sopimukseen sovellettavan lain perusteella. Vastaavasti määräytyvät kuittauksen aineelliset edellytykset sopimukseen sovellettavan lain mukaan. Tästä huolimatta voitaisiin Suomen oikeuden kuittausta koskevia prosessuaalisia säännöksiä soveltaa täällä sopimukseen sovellettavasta laista riippumatta.

2 luku. Yleiset lainvalintasäännökset

4 §. *Sopimus sovellettavasta laista.* Pykälässä vahvistettaisiin yleinen tahdon autonomian periaate: sopijapuolet voivat sopia siitä, minkä valtion lain mukaan heidän keskinäistä oikeussuhdettaan arvostellaan.

Sopimus sovellettavasta laista eli lakiviittaus voisi 1 momentin mukaan syntyä myös hiljaisesti. Tämä vastaa kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 3 §:n 2 momenttia. Hiljaisen lakiviittauksen olisi säännöksen mukaan käytävä riittävän selvästi ilmi sopimuksesta tai sopimukseen liittyvistä olosuhteista. Eräänä osoituksena hiljaisesta sopimuksesta voisivat olla esimerkiksi viittaukset jonkin määrätyn oikeusjärjestyksen lainkohtiin. Oikeuspaikkaa koskeva lauseke tai ehto välimiesmenettelystä määrättyssä valtiossa ei vielä yksinään riittäisi osoituksiksi hiljaisesta lakiviittauksesta, mutta se voitaisiin katsoa lisätodistusaiheeksi muiden tähän viittaavien seikkojen ohella.

Sopimukseen liittyvinä olosuhteina voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi sopijapuolten aikaisempi käytäntö. Jos sopimus on osa toisiaan seuraavaa sopimusketjua tai muuta kokonaisuut-

ta, jossa muut sopimukset ovat määrätyn valtion lain alaisia, saatettaisiin — olosuhteista riippuen — sopimuksen saman valtion lain soveltamisesta katsoa syntyneen, vaikka siitä ei tähän osasopimukseen olisi otettukaan nimenomaista ehtoa. On kuitenkin huomattava, että lakiviittaus voidaan myös tarkoituksellisesti ottaa vain osaan sopimuksia. Sopimuksen ehtoja ja sopijapuolten menettelyä sopimusta tehtäessä ja sitä ennen olisi tarkasteltava kokonaisuutena.

Toisaalta sopimusvapauden periaate sisältää myös sen mahdollisuuden, että lakiviittaus tehdään koskemaan vain määrättyä osaa sopimuksesta. Näin voidaan tehdä silloin, kun puitesopimus kattaa erilaisia oikeussuhteita samojen asianosaisten välillä, esimerkiksi kun siihen sisältyy yksinmyyntisopimus ja lisenssisopimus. On mahdollista myös sopia erikseen sovellettavasta laista jonkin määrätyn asiaryhmän, esimerkiksi indeksilausekkeen tulkinnan, osalta.

Ehdotettu säännös ei aseta rajoituksia sille, minkä valtion lain soveltamisesta voidaan sopia, vaan lakiviittaus voidaan tehdä myös sellaisen valtion lakiin, jolla ei ole yhteyttä sopimukseen. Tällainen lakiviittaus voi olla välttämätön esimerkiksi siksi, että sopijapuolet eivät pääse sopimukseen muun kuin kokonaan neutraalin lain soveltamisesta.

Pykälän 2 *momentin* mukaan lakiviittaus voitaisiin tehdä tai sitä voitaisiin muuttaa minä ajankohtana tahansa. Se voitaisiin tehdä myös oikeudenkäynnin aikana, ja se voisi periaatteessa silloinkin syntyä hiljaisesti. Jos asianosaiset Suomessa käytävässä oikeudenkäynnissä vetoavat Suomen lain säännöksiin ja muuten käy ilmi, että he tarkoittavat Suomen lain soveltuvan, olisi mahdollista katsoa asianosaisten hiljaisesti sopineen Suomen lain soveltamisesta. Käytännössä tulisi tuomarin kuitenkin tällaisessa tapauksessa tiedustella asianosaisilta, ovatko he tarkoittaneet, että Suomen laki soveltuu.

Myöhemmän lakiviittauksen seurauksena ei kuitenkaan sopimusta, joka aikaisemmin sovellettavan lain mukaan oli pätevä, voitaisi pitää pätemättömänä sen vuoksi, että se ei täytä lakiviittauksen osoittaman lain muotomääräyksiä. Myöhempi lakiviittaus ei myöskään voisi vaikuttaa kolmannen henkilön oikeudelliseen asemaan. Esimerkiksi jos sopijapuoli on siirtänyt sopimukseen perustuvan saamisensa toiselle henkilölle, tämän saaminen ei voisi muuttua alkuperäisten sopijapuolten myöhemmin tekemän lakiviittauksen johdosta.

Pykälän 3 *momentin* mukaan lakiviittauksen pätevyyttä olisi muilta osin arvosteltava 7 §:n mukaan. Tämä merkitsee sitä, että sopimustahdon olemassaoloa tai puuttumista sekä sopimuksen aikaantuloon liittyviä kysymyksiä arvosteltaisiin 7 §:n mukaan. Näin määräytyisi myös lakiviittauksen sallittavuus kysymyksessä olevan tyyppisissä sopimuksissa. Jos esimerkiksi vuokrasopimuksessa olisi lakiviittaus sellaisen valtion lakiin, joka ei salli lakiviittauksia vuokrasopimuksessa, 7 § johtaisi siihen, että lakiviittaus olisi pätemätön, ja sopimussuhdetta olisi arvosteltava 5 §:n mukaan. Lakiviittauksen muodolle ei kuitenkaan voitaisi asettaa pitemmälle meneviä vaatimuksia kuin mitä 4 §:ssä on säädetty.

Lakiviittaus syrjäyttää lähtökohtaisesti sen lain, jota muuten olisi sovellettava, myös siltä osin kuin lain säännökset ovat pakottavia. Tämän vuoksi on selvää, ettei lakiviittauksella vieraan valtion lakiin voida hyväksyä puhtaasti kansallisissa sopimuksissa. Jos lakiviittaus tehdään vain kotimaan lain pakottavien säännösten välttämiseksi, se voidaanankin lainkiertämistarkoituksessa tehtynä katsoa yleisten sääntöjen perusteella pätemättömäksi. Tämä ei kuitenkaan estäisi hyväksymästä lakiviittauksella sellaisessa sopimuksessa, jolla tosin sopimusta tehtäessä on ollut liittymiä vain yhteen valtioon mutta joka myöhemmin on tullut kansainvälisluonteiseksi olosuhteiden muuttuessa tai esimerkiksi yritystoston kautta, jos lainkiertämistarkoitusta ei ole ollut.

Lakiviittauksesta kuluttajasopimuksissa on oma säännöksensä 10 §:ssä.

5 §. *Sovellettava laki lakiviittauksen puuttuessa.* Pykälään sisältyvät yleiset säännöt siitä, minkä lain mukaan sopijapuolten oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät, jos lakiviittauksella ei ole tehty. Pykälän 1 *momenttiin* on kirjoitettu perussääntö, jota muualla laissa täsmennetään olettamusten avulla. Perussäännön mukaan sopimussuhdetta arvostellaan sen valtion lain perusteella, johon sopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen läheisimmin liittyy. Tämä merkitsee sen yksilöimismenetelmän vahvistamista, joka pohjoismaisessa oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on omaksuttu. Mikään yksittäinen liittymä ei tällöin sinänsä ratkaise sovellettavaa lakia, vaan sopimusta ja siihen liittyviä olosuhteita tarkastellaan kokonaisuutena. Varteenotettavia liittymiä ovat sopijapuolten liike- tai kotipaikat, suorituspaikka sekä paikka, jossa sopimus on tehty tai pääasiallisesti neuvoteltu. Merkitystä voidaan antaa myös sille, että sopimuksessa käytetään vakioehtoja, jotka perustuvat määrätyn oikeusjärjestyksen

säännöksille, sekä sopimuksen mahdolliselle yhteydelle muihin sopimuksiin, jotka ovat määrätyn oikeusjärjestyksen alaisia. Myös oikeuspaikka tai välimiesmenettelyn paikkaa koskeva ehto voidaan ottaa liittymänä huomioon.

Pykälän 2 momentissa täsmennetään lähimmän liittymän periaatetta. Sen mukaan sopimuksen katsotaan yleensä liittyvän läheisimmin valtioon, missä sillä sopijapuolella on liikepaikka, jonka suoritus on sopimukselle luonteenomainen. Pääsääntöisesti sovellettaisiin näin ollen tämän sopijapuolen liikepaikan lakia. Ehdotuksen 13 §:ssä täsmennetään, mikä mahdollisesta useammasta liikepaikasta olisi ratkaiseva ja milloin sopijapuolen kotipaikkaa on liikepaikan sijasta pidettävä liittymänä. Saman pykälän perusteluissa selvitetään liikepaikan käsitettä.

Lähintä liittymää etsitään luonteenomaisen suorituksen periaatteen mukaan sopimussuhteen sisältä käsin. Ulkoiset tekijät, kuten sopimuksen tekopaikka tai suorituspaikka, eivät ole tässä yhteydessä merkittäviä, vaikka ne muuten ovat varteenotettavia liittymiä. Sopimukselle luonteenomainen suoritus on se suoritus, jonka täyttäminen on sopimuksen päätarkoitus, eli yleensä se, joka on muu kuin rahasuoritus. Jos vain toisen sopijapuolen suoritus on ammatimainen, on hänen suorituksensa yleensä sopimukselle luonteenomainen. Tämä voi olla esimerkiksi tavaran toimittamista, työ- tai palvelussuoritusta tai riskin kattamista.

Esimerkkeinä luonteenomaisesta suorituksesta eri sopimustyypeissä voidaan mainita seuraavat: irtaimen kaupassa myyjän suoritus, kauppaedustus- tai yleensä toimeksiantosopimuksissa kauppaedustajan tai toimeksisaajan suoritus, vakuutusopimuksissa tai pankkitoimissa vakuutusyhtiön tai vastaavasti pankin suoritus, talletus- tai säilytysopimuksissa talletuksen- tai säilytyksenottajan suoritus, vuokra- tai muissa käyttöoikeuden luovutussopimuksissa käyttöoikeuden luovuttajan suoritus sekä palvelussopimuksessa palveluksen suorittajan suoritus. Jälleenmyyntisopimuksissa luonteenomainen suoritus määräytyy sen mukaan, millaisia velvoitteita sopimus asettaa sopijapuolille. Yksinmyyntisopimuksissa yksinmyyjän suoritus on luonteenomainen, mutta jos valmistaja sitoutuu myymään tuotteitaan määrätylle jälleenmyyjälle ilman että sopimus velvoittaa jälleenmyyjää mihinkään erityistoiimiin, on valmistajan (myyjän) suoritus sopimukselle luonteenomainen. Yksipuolisissa sitoumuksissa, kuten takaus- tai takuusuorituksessa sitoumuksen antajan suoritus on luonnollisesti luonteenomainen.

Sääntö ei soveltuisi sellaisiin sopimuksiin, joissa kummankaan sopijapuolen suoritusta ei voida pitää sopimukselle luonteenomaisena. Tällainen sopimus on esimerkiksi vaihto. Lisäksi sääntö väistyisi, jos sopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen kysymyksessä olevassa yksittäistapauksessa selvästi liittyy läheisemmin johonkin muuhun valtioon. Näin saattaa käydä esimerkiksi urakka-sopimuksen kohdalla. Urakoitsijan suoritus on tosin sopimukselle luonteenomainen. Jos projekti on kuitenkin pitkäaikainen ja laajamittainen, sopimuksella saattaa olla lähemmät liittymät muuhun valtioon kuin siihen, missä urakoitsijalla on liikepaikkansa. Olosuhteista riippuen saatetaan urakkasopimuksen tällöin katsoa liittyvän läheisimmin joko siihen valtioon, missä urakka suoritetaan, tai siihen valtioon, missä urakan antajalla on liikepaikkansa. Varsinkin, jos sopimus on tehty kansainvälisen tarjouskilpailun perusteella, jälkimmäisen vaihtoehdon mahdollisuus korostuu.

Immateriaalioikeuksien, niin teollis- kuin tekijänoikeuksienkin, luovutussopimuksissa voidaan oikeuden luovuttajan suoritusta pitää luonteenomaisena. Jos kuitenkin esimerkiksi lisenssisopimukseen sisältyy lisenssin saajan yksinoikeus patenttiin ja myös velvollisuus sen määrätynlaiseen käyttöön, saatettaisiin sopimuksen katsoa liittyvän läheisimmin siihen valtioon, jossa lisenssin-saajalla on liikepaikka. Jos lisenssisopimus ei ole itsenäinen vaan osa laajempaa kokonaisuutta, siihen sovellettavaa lakia etsittäessä olisi otettava huomioon myös pääsopimukseen sovellettava laki. Samansuuntaisesti katsotaan vakiintuneen käsityksen mukaan työsuhteeksinnöstä tehdyn sopimuksen liittyvän niin läheisesti työsuhteeseen, että siihen on sovellettava itse työsopimukseen soveltuvaa lakia.

Kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 4 §:n 3 momentin mukaan sovelletaan pörssissä tai huutokaupassa tapahtuviin kauppoihin sen valtion lakia, jossa pörssi sijaitsee tai huutokauppa toimitetaan. Sellaisia pörssissä tai huutokaupassa tehtyjä sopimuksia, jotka eivät ole mainitun lain alaisia, koskisi kuitenkin yleinen luonteenomaisen suorituksen sääntö. Näin sovellettaisiin esimerkiksi arvopapereiden kaupassa lakiviitauksen puuttuessa lähtökohtaisesti myyjän liikepaikan lakia. Erityissäännöstä pörssissä ja huutokaupassa tehdyistä sopimuksista ei ole pidetty tarpeellisenä, koska laki ei ehdotuksen 3 §:n mukaan koskisi prosessuaalisia kysymyksiä eikä sitä, onko edustajan toiminta aikaansaanut edus-

tettavaa sitovan sopimuksen. Lakiviittaus voitaisiin ottaa myös pörssissä ja huutokaupassa tehtäviin sopimuksiin. Pörssin säännöissä olevan määräyksen sovellettavasta laista voitaisiin myös katsoa johtavan 4 §:n mukaiseen lakiviittaukseen sillä perusteella, että sopijapuolet pörssin asiakkaaksi tullessaan alistuvat noudattamaan pörssin sääntöjä.

On huomattava, että luonteenomaisen suorituksen periaate on lähtökohta ja että olettamuksen väistyminen on poikkeuksellista. Lisäksi se, mitä edellä on sanottu mahdollisuudesta syrjäyttää olettamussääntö yksittäistapauksessa, koskee vain tilanteita, joissa sopijapuolet eivät ole sopineet sovellettavasta laista. Lakiviittausta ei olisi mahdollista syrjäyttää osoittamalla sopimuksen liittyvän läheisemmin johonkin muuhun kuin lakiviittauksen osoittamaan valtioon.

Jos jonkin sopimuksesta erotettavissa olevan osan katsotaan liittyvän läheisemmin toiseen valtioon kuin siihen, jonka lakia sopimukseen on sovellettava, voitaisiin pykälän 3 *momentin* mukaan soveltaa tähän osaan sen valtion lakia, johon osa läheisimmin liittyy. Tämän säännöksen avulla vältetään se, että sovellettavan lain määräytyminen olisi rajatapauksissa siitä riippuvainen, katsotaanko jokin sopimuskokonaisuus yhdeksi sopimukseksi vai useammaksi erilliseksi sopimukseksi. Eri lakien soveltaminen sopimuksen eri osiin olisi poikkeuksellista ja siihen olisi oltava erityisiä syitä. Tuomioistuimen harkintavalta olisi kapeampi kuin sopijapuolten mahdollisuus itse sopia eri lakien soveltamisesta sopimuksen eri osiin.

6 §. *Sopimuksen muodon pätevyys.* Pykälä koskee sopimuksen muotoon sovellettavaa lakia. Kysymys voisi olla esimerkiksi siitä, onko sopimus tehtävä kirjallisesti, onko siinä oltava määrätynlaiset todistajinlausumat tai onko pätevyys edellytyksenä rekisteröinti.

Pykälän 1 *momentin* mukaan sopimus olisi aina muodoltaan pätevä, jos se täyttää sen lain muotomääräykset, jota olisi sovellettava pätevään sopimukseen. Tämä laki määräytyy 4 ja 5 §:n mukaan. Vaikka sopimus olisi tämän lain mukaan muodoltaan pätemätön, se katsottaisiin päteväksi, jos se täyttää tekopaikan lain muotomääräykset. Jos sopijapuolet ovat olleet eri valtioissa sopimuksen syntymässä, riittäisi, että näistä valtioista toisen muotomääräykset on täytetty. Säännös vastaa kansainvälisessä yksityisoikeudessa nykyisin yleisesti hyväksyttyjä sääntöjä.

Pykälän 1 *momenttia* sovellettaessa pidettäisiin 2 *momentin* mukaan edustajan eikä sopijapuolen

olinpaikkaa ratkaisevana, jos sopimuksen on tehnyt edustaja. Edustajana pidettäisiin paitsi pysyvää edustajaa myös tilapäistä toimeksisaajaa tai valtuutettua.

Jo yleisistä oikeustoimen muotoa koskevista periaatteista seuraa, että yksipuolisen tahdonilmaisun muoto määräytyy sen valtion lain mukaan, missä tahdonilmaisu on annettu. Tämä sääntö on vahvistettu pykälän 3 *momentissa*. Säännöksessä tarkoitettu tahdonilmaisu on esimerkiksi peruuttamisilmoitus tai irtisanominen.

Erityisiä sopimuksen muotoa koskevia säännöksiä on lakiehdotuksen 9 ja 10 §:ssä.

7 §. *Sopimuksen aineellinen pätevyys.* Sopimuksen tai sen ehdon aineellista pätevyyttä arvosteltaisiin sen lain perusteella, jota olisi sovellettava, jos sopimus tai ehto olisi pätevä. Tämä lainvalintasääntö soveltuisi sellaisissa tapauksissa, joissa vedotaan tahtovirheeseen tai muuhun sopimuksen syntyä tai sisältöä taikka laillisuutta koskevaan pätemättömyysperusteeseen.

Sopimuksen pätevyyteen luettaisiin kuuluviksi myös sellaiset sopimuksen syntymiseen liittyvät kysymykset, joita säännellään varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/29) 1 luvussa.

Säännös koskee myös lakiviittauksen aineellista ja sisällöllistä pätevyyttä. Jos lakiviittaus täyttää 4 §:n edellytykset, 7 §:stä seuraa, että sen aineellista pätevyyttä arvostellaan sen itsensä osoittaman lain mukaan. Jos tämän lain mukaan lakiviittaus on lainvastainen taikka sen mukaan puuttuu sopimustahto lakiviittauksen tekemiseen tai lakiviittausta ei ole syntynyt esimerkiksi sitä koskevan tarjouksen peruuttamisen vuoksi, lakiviittaus olisi katsottava pätemättömäksi. Sopimukseen sovellettava laki määräytyisi tällöin toisijaisten lainvalintasääntöjen perusteella, joiden perussääntö on 5 §:ssä. Lakiviittauksen pätevyyttä käsitellään myös 4 §:n perusteluissa.

Vaikka sopimuksen aikaantuloa arvosteltaisiin sopimusstatuutin perusteella, 2 *momentti* antaisi kuitenkin mahdollisuuden poiketa tästä säännöstä silloin, kun sopijapuolen liikepaikan lain mukaan hänen käyttäytymisensä ei olisi johtanut sopimuksen syntymiseen. Näin olisi esimerkiksi silloin, kun sopimus on sopimukseen sovellettavan lain mukaan syntynyt sillä perusteella, että toinen osapuoli ei ole vastannut saamaansa sopimustarjoukseen. Jos ensiksi mainitun osapuolen liikepaikan laki ei tunne tällaista passiiviteettiä perustuvaa sopimuksen syntyä, tällä sopijapuolella olisi mahdollisuus vedota tähän seikkaan. Mikäli tämän kysymyksen ratkaiseminen

sopimukseen sovellettavan lain perusteella olisi kysymyksessä olevassa tapauksessa olosuhteisiin nähden kohtuutonta, voitaisiin katsoa, ettei sopimusta ole syntynyt. Kohtuuttomuutta arvosteltaessa olisi otettava huomioon muun muassa sopijapuolen ammattitaito ja kokemus kansainvälisissä toiminnaissa sekä sopijapuolten mahdollinen aikaisempi sopimuskäytäntö.

Pykälän 2 momentti voisi vapauttaa sopijapuolen sopimuksesta, vaikka se olisi 1 momentin mukaan pätevä. Toisin päin säännös ei voisi vaikuttaa; sopimusta ei voitaisi katsoa 2 momentissa tarkoitettun lain perusteella pätevästi syntyneeksi, jos se sopimukseen sovellettavan lain mukaan ei ole tullut aikaan.

8 §. *Oikeuksien siirto.* Pykälä koskee varsinaisesti velallisen asemaa suoritukseen oikeutetun siirtäessä oikeutensa toiselle. Pykälän 1 momentissa on selvyden vuoksi myös todettu, että siirtäjän ja siirronsaajan välistä suhdetta arvostellaan heidän väliseensä sopimukseen soveltuvan lain perusteella. Tällä ilmaistaan kuitenkin itse asiassa vain se, että ehdotettun lain säännökset soveltuisivat myös sopimukseen oikeuden siirrosta. "Velallinen" on tässä yhteydessä käsitettävä laajassa merkityksessä siten, että velallinen voi olla velvoitettu myös muuhun kuin rahasuoritukseen; esimerkiksi vuokranantajana voi olla velallinen.

Siirtäjän ja siirronsaajan väliseen sopimukseen sovellettava laki ei ole välttämättä sama kuin siihen alkuperäiseen sopimukseen sovellettava laki, johon perustuvan oikeuden siirrosta on kysymys, vaan sovellettava laki määräytyy itsenäisesti näiden eri sopimusten osalta. Oikeus, joka siirretään, saattaa myös perustua muuhun kuin sopimukseen, esimerkiksi vahingonkorvausvelvollisuuden aiheuttaneeseen rikkomukseen. Tarkoituksena ei ole säännellä rikkomusvastuuseen sovellettavaa lakia, vaan sääntelyn kohteena on oikeuden siirrosta tehty sopimus ja sen vaikutus velallisen asemaan.

Pykälän 2 momentin tarkoituksena on pysyttää velallisen oikeudellinen asema saman oikeusjärjestyksen alaisena siirrosta huolimatta eli taata se, ettei velkoja siirtämällä oikeutensa toiselle voi aikaansaada sovellettavan lain muutosta ja samalla muutosta velallisen asemassa. Sen vuoksi se laki, joka soveltuu alkuperäisen velkojan (siirtäjän) ja velallisen väliseen sopimukseen tai esimerkiksi rikkomusvastuusuhteeseen, määräisi myös, saako velkoja ensinkään siirtää oikeuden. Se määräisi myös siirronsaajan ja velallisen välisen suhteen sisällön eli muun muassa maksutavan ja

-paikan. Edelleen sen mukaan määräytyisi, millä edellytyksin siirtoon voidaan vedota velallista vastaan eli voidaanko oikeus esimerkiksi yhden siirron perusteella siirtää edelleen sekä tuleeko siirrosta ilmoittaa velalliselle tai tuleeko ryhtyä muihin toimenpiteisiin, jotta siirto olisi velalliseen nähden sitova. Lisäksi tämän lain mukaan määräytyisi se, katsotaanko velallisen täyttäneen velvoitteensa tai veloitteen muuten lakanneen.

Säännös koskee saamisoikeuksien siirtoa yleisesti. Se soveltuisi näin ollen myös juoksevien sitoumusten, kuten juoksevien velkakirjojen, siirtoon. Lain aikaisemmassa valmisteluvaiheessa ehdotettiin lain soveltamisalaa koskevaan lukuun säännöstä, jonka mukaan laki ei koskisi muun muassa kysymystä siitä, millä edellytyksillä siirronsaaja voi vedota juoksevaan sitoumukseen velallista vastaan. Tällöin sovellettavaa lakia koskeva kysymys olisi jäänyt avoimeksi. Poistamalla ehdotettu poikkeus on 8 §:n velallista suojaava säännös ulotettu koskemaan myös juoksevia sitoumuksia.

Säännös ei vaikuttaisi siihen, minkä valtion lain mukaan on arvosteltava siirtäjän velkojen oikeuksia.

3 luku. *Lainvalinta eräissä tapauksissa*

9 §. *Sopimus oikeudesta kiinteään omaisuuteen.* Sopimuksissa, joilla on tarkoitus perustaa oikeus kiinteään omaisuuteen, ei toisen sopijapuolen liikepaikkaa yleensä voida pitää tärkeimpänä liittymänä, vaan tällaisen sopimuksen katsotaan yleisesti liittyvän läheisimmin siihen valtioon, missä omaisuus sijaitsee. Tällä perusteella ehdotetaan, että sopimukseen, joka koskee oikeutta kiinteään omaisuuteen, on sovellettava omaisuuden sijaintipaikan lakia. Sääntö syrjäytyisi kuitenkin, jos sopimus esillä olevassa yksittäistapauksessa liittyisi selvästi läheisemmin johonkin muuhun valtioon. Näin saattaisi olla esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa suomalaiset yhtiöt sopivat ulkomailla sijaitsevan kiinteistön vuokraamisesta. Erityisesti jos sopijapuolten välillä on olemassa laajempi oikeussuhde, joka määräytyy Suomen lain mukaan, saatettaisiin vuokrasopimustakin päätyä arvostelemaan Suomen lain perusteella.

Laki viittaus voitaisiin myös 9 §:ssä tarkoitettuihin sopimuksiin tehdä 4 §:n mukaisesti. Sen osoittamaa lakia ei voitaisi syrjäyttää osoittamalla, että sopimuksella on itse asiassa läheisemmät liittymät johonkin muuhun valtioon.

Pykälä soveltuisi muun muassa kiinteistön kauppaa, käyttöoikeutta ja vakuudeksi luovutusta koskeviin sopimuksiin. Sen sijaan se ei koskisi sopimuksia kiinteistön rakentamisesta tai korjaamisesta, koska niiden kohteena ei ole oikeus kiinteistöön vaan työsuoritus.

Kiinteää omaisuutta koskevien sopimusten pätevyys määräytyisi yleisten pätevyyttä koskevien säännösten mukaisesti. Pykälän 2 momentissa asetetaan kuitenkin lisäedellytys sille, että sopimus katsotaan muodoltaan päteväksi. Sopimus, joka koskee oikeutta kiinteään omaisuuteen, olisi muodoltaan pätevä vain, jos se täyttää sijaintivaltion pakottavat muotomääräykset. Tällaisia voivat olla esimerkiksi pätevyyden edellytyksenä olevat vaatimukset kaupanvahvistajista tai rekisteröinnistä. Pakottavilla muotomääräyksillä tarkoitetaan tässä pykälässä samanasteisia pakottavia normeja kuin 12 §:ssä eli että ne on tarkoitettu noudatettaviksi silloinkin, kun sopimuksella on liittyviä ulkomaihin, esimerkiksi kun sopimus tehdään ulkomailla tai siihen sovelletaan vieraan valtion lakia.

10 §. *Kuluttajasopimukset.* Pykälän perusajatuksena on se, että kuluttajan on voitava nojautua oman kotipaikkavaltionsa kuluttajansuojasäännöksiin silloinkin, kun vastaavanlaista elinkeinonharjoittajien välistä sopimusta arvosteltaisiin vieraan valtion lain perusteella. Jos esimerkiksi kuluttaja on ostajana, olisi kauppasopimusta yleisestä säännöstä poiketen arvosteltava kuluttajan kotipaikan lain mukaan. Periaatteen toteutuminen edellyttää myös lakiviittaumahdollisuuden rajoittamista.

Kuluttajan käsite vaihtelee eri maiden lainsäädännössä, ja siinä tapahtuu muutoksia. Myös Suomessa on kuluttajansuojalain alkuperäistä soveltamisalaa laajennettu siten, että laki koskee osin myös kiinteistökauppoja. Jos kuluttajasopimuksen käsite määritellään kansainvälisysoikeudellisessa säännöstössä, se johtaa aineellisessa oikeudessa tapahtuvan kehityksen johdosta helposti siihen, että osa kuluttajasopimuksista on erityisten kuluttajasopimuksia koskevien, osa yleisten lainvalintasääntöjen alaisia. Tämän vuoksi ehdotetaan, että myös se, missä sopimus-suhteissa henkilö katsotaan kuluttajaksi, määräytyy kuluttajan kotipaikkavaltion lain perusteella.

Säännös koskisi kaikkia kuluttajasopimuksia, kuluttajakauppaa, kuluttajapalveluksia ja kulutusluottoja. Näin esimerkiksi ulkomaisen kuluttajan kanssa tehty vakuutus sopimus olisi tämän pykälän alainen. On huomattava, että kuluttajakauppoja ei siis arvosteltaisi kansainvälisluonte-

seen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain perusteella. Tästä ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös lakiin kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista.

Säännöksessä itsessään on määritelty, missä tilanteissa kuluttajasopimuksen katsotaan liittyvän läheisimmin kuluttajan kotipaikkavaltille: silloin, kun sopimus on syntynyt sen tuloksena, että kuluttajan sopijapuolena oleva elinkeinonharjoittaja on markkinoinut tuotettaan sanotussa valtiossa. Jos tällainen tilanne on käsillä, 10 §:n lainvalintasääntöä ei voitaisi syrjäyttää olettamussääntöjen tavoin.

Elinkeinonharjoittajan voidaan katsoa markkinoineen tuotettaan kuluttajan kotipaikkavaltille muun muassa, jos hänellä on ollut ilmoituksia tämän maan lehdissä taikka hän on lähettänyt kuluttajalle suoran mainoksen tai postimyyntiluettelon. Myös suora puhelinmyynti toisessa valtiossa oleville kuluttajille olisi tämän säännöksen alainen. Jos kuluttaja sen sijaan esimerkiksi tilaa tavaran ulkomaisessa lehdessä olleen ilmoituksen perusteella tai tutustuttuaan tavarahan ulkomailla pidetyillä messuilla, ei tästä syntyvä sopimus olisi nyt puheena olevan pykälän alainen.

Markkinointitoimet on käsitettävä laajasti. Jos tavaroiden myyntiä koskeva sopimus on syntynyt siten, että myyjä on järjestänyt kuluttajan ostosmatkan ulkomaille, olisi myös kysymyksessä pykälän tarkoittama tilanne. Samoin voitaisiin pykälän katsoa soveltuvan, jos elinkeinonharjoittaja tai tämän edustaja on vastaanottanut kuluttajan tilauksen tämän kotipaikkavaltille. Tällaisissa olosuhteissa syntyneitä sopimuksia arvosteltaisiin ostajan kotipaikkavaltille lain perusteella myös elinkeinonharjoittajien välisessä kaupassa kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan. Sen sijaan esimerkiksi kauppa, jonka kuluttaja tekee ulkomailla kauppaliikkeenä, ei olisi tämän säännöksen alainen, vaikka kuluttaja olisi tutustunut tuotteeseen omassa maassaan näkemiensä tai hänelle lähetettyjen mainosten kautta.

Säännös ei edellytä sitä, että sopimus olisi voitava katsoa tehdyksi kuluttajan kotipaikkavaltille.

Valmistelun aikaisemmassa vaiheessa ehdotettiin, että lakiviittausta olisi sallittu myös kuluttajasopimuksissa, mutta että se ei saisi vähentää kuluttajan kotipaikkavaltille lain pakottavien säännösten mukaista suojaa. Tällaisen rajoitetun lakiviittauksen merkitys olisi Suomessa asuvien

kuluttajien kannalta kuitenkin vähäinen, koska Suomen kuluttajansuojalainsäädännön pakottavat säännökset soveltuisivat joka tapauksessa. Suomalaisille yrityksille lakiviittaushetkellä ei myöskään tuottaisi merkittävää etua, koska kuluttajalla olisi joka tapauksessa oikeus vedota oman maansa pakottaviin säännöksiin. Lisäksi saattaisi olla vaikeaa sovittaa yhteen kahden eri oikeusjärjestyksen säännöksiä. Tämän vuoksi on lausuntokierroksella esitetyt näkemykset huomioon ottaen päädytty ehdottamaan, ettei kuluttajan kotipaikkavaltion lakia voitaisi syrjäyttää lakiviittauksin.

Kuluttajasopimuksen muoto määräytyisi 2 momentin mukaan yksinomaan kuluttajan kotipaikkavaltion lain perusteella. Muotomääräyksiksi olisi luettava muun muassa vaatimukset määrättyjen seikkojen ilmoittamisesta kirjallisessa sopimuksessa sekä velvollisuus luovuttaa kuluttajalle määrätty sopimuksen lisäasiakirjat, kuten peruutamislomake. Lain 9 §:ssä tarkoitetuissa sopimuksissa olisi kuitenkin aina noudatettava sen 2 momentissa tarkoitettuja muotomääräyksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan 10 §:n säännöksiä ei sovellettaisi palvelus- eikä käyttö sopimukseen, jos palvelus suoritetaan tai kuluttaja käyttää käyttö sopimuksen kohdetta kokonaan ulkomailla. Näin esimerkiksi sopimus hotellimajoituksesta tai jostakin kurssista ulkomailla samoin kuin vuokrasopimus ulkomailla käytettävästä purjeveneestä jäisivät yleisten lainvalintasääntöjen varaan. Seuramatkasopimuksia olisi kuitenkin tarkasteltava kokonaisuuksina siten, että ulkomaiset hotellipalvelut eivät tällaisen pakettisopimuksen osana jäisi 3 momentin nojalla 10 §:n soveltamisalan ulkopuolelle, vaan suomalaisen matkanjärjestäjän ja suomalaisen kuluttajan väliseen sopimukseen sovellettava laki määräytyisi kokonaisuudessaan 1 ja 2 momentin säännösten mukaisesti. Sama koskee esimerkiksi sellaista sopimusta, jossa myydään samanaikaisesti kielikursi ulkomailla ja siihen liittyvä matka.

4 luku. Erityiset säännökset

11 §. Suomen oikeusjärjestyksen perusteet. Säännös sisältää periaatteen, joka sisältyy sanamuodoltaan hieman vaihtelevana lukuihin kansainvälisyys-oikeudellisiin säädöksiin, muun muassa kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 6 §:ään. Periaate on kansainvälisesti vakiintunut (ns. ordre public -periaate).

Mitä pidetään Suomen oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvana, jää viime kädessä oikeuskäytännön varaan. Säännökseen voitaisiin nojautua, jos vieraan valtion lain soveltaminen johtaisi tulokseen, joka sotii täällä omaksuttuja perustavaa laatua olevia moraalikäsityksiä, ihmisoikeuksia, kansalaisten tasa-arvoisuutta tai muita sen tyyppisiä periaatteita vastaan. Pelkästään se, että ulkomaisen säännöksen nojalla päädytään toisenlaiseen tulokseen kuin olisi Suomen lain perusteella mahdollista, ei oikeuta syrjäyttämään sitä. Varallisuus-oikeudessa tämä säännös voi tulla vain harvoin sovellettavaksi. Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen saattaisi kuitenkin johtaa esimerkiksi sellaisen sopimus-oikeudellisen säännöksen soveltaminen, joka olisi vastoin Suomen oikeudessa omaksuttuja käsityksiä koronkiskomisesta tai pakottamisesta.

Jos vieraan valtion lakia ei voida soveltaa, olisi asia tältä osin ratkaistava Suomen lain mukaan.

12 §. Suomen oikeuden pakottavat säännökset. Pykälä antaisi mahdollisuuden määrätynasteisesti pakottavien Suomen oikeuden säännösten soveltamiseen tilanteessa, jossa sopimusta on arvosteltava vieraan valtion lain perusteella. Säännökseen on kirjattu kansainvälisessä yksityisoikeudessa yleisesti hyväksytty niin sanottu välittömästi sovellettavien normien periaate.

Välittömästi sovellettavien normien periaatteen perusajatuksena on, että määrätynlaiset tuomioistuimen omaan oikeusjärjestykseen sisältyvät normit ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä on voitava soveltaa välittömästi — ilman minkäänlaista lainvalintaa — kaikissa tässä valtiossa esille tulevilla tapauksissa. Tällaisia normeja ovat esimerkiksi valuuttasäännökset, tuonti- ja vientirajoitukset, kilpailunrajoituslainsäädäntö sekä työoloja ja julkista järjestystä koskevat säännökset. Yleisesti voidaan sanoa, että julkisoikeudelliset säännökset ovat yleensä sillä tavoin pakottavia, että niitä on sovellettava myös kansainvälisluonteisiin oikeussuhteisiin. Eri asia on, että tällaisista normeista johtuvia siviilioikeudellisia seuraamuksia sopijapuolten kesken voidaan arvostella sopimukseen sovellettavan lain mukaan.

Yksityisoikeudessa rajanveto ei sen sijaan ole yhtä selkeä. Jokaisen säännösten kohdalla on erikseen tutkittava, onko se sen luonteinen, että se on tarkoitettu sovellettavaksi sopimuksen kansainvälisluonteisuudesta riippumatta. Tällaisia säännöstöjä ovat esimerkiksi ne, joilla on vahva sosiaalinen leima tai joissa julkinen intressi muuten on suuri, muun muassa huoneenvuokralain-

säädäntö. Jos esimerkiksi Suomessa sijaitsevaa huoneistoa koskevaan suomalaisen vuokranottajan ja ulkomaalaisen vuokranantajan väliseen vuokrasopimukseen olisi otettu lakiviittaus vuokranantajan lakiin, voitaisiin nyt esillä olevan pykälän mukaan täällä vireillä olevassa jutussa lakiviittauksesta huolimatta soveltaa Suomen huoneenvuokralain pakottavia säännöksiä. Pykälässä tarkoitettussa mielessä pakottavana voitaneen pitää myös yleistä kohtuullistamissäännöstä. Sitä sovellettaessa on kuitenkin otettava huomioon se, että kohtuuttomuuden edellytykset ovat erilaiset toisaalta kansainvälistä toimintaa harjoittavan liikeyrityksen ja toisaalta yksityisen henkilön tekemisissä sopimuksissa.

Niin sanotut yksipuoliset lainvalintasäännöt, joissa säädetään, millä edellytyksin asianomaista Suomen säännöstä on sovellettava, syrjäyttäisivät ehdotetun lain säännökset jo sillä perusteella, että viimeksi mainitut olisivat toissijaisia. Mutta jos säännöksen soveltaminen kansainvälisluonteisiin sopimuksiin ei käy nimenomaisesti ilmi säännöksestä, on säännöksen pakottavuuden aste pääteltävä sen tarkoituksesta: onko tarkoituksena ollut ulottaa säännös koskemaan vain valtion sisäisiä sopimuksia vai myös kansainvälisluonteisia sopimuksia. Säännöksen soveltavuus ei edellyttäisi, että se olisi osa 11 §:ssä tarkoitettuja Suomen oikeusjärjestyksen peruseräotteita. Suomalaisen säännöksen pakottavuuden astetta olisi harkittava pelkästään Suomen oikeuden kannalta; sillä ei olisi merkitystä, miten pakottavia vastaavat säännökset muissa maissa ovat.

Ehdotettu säännös ei velvoittaisi soveltamaan Suomen oikeuden pakottavaa säännöstä, vaan antaisi ainoastaan siihen mahdollisuuden. Säännöksen antamaa mahdollisuutta voitaisiin jättää käyttämättä muun muassa silloin, kun sopimuksella on vain heikko yhteys Suomeen, esimerkiksi kun kanne on pantu vireille Suomessa vain siitä syystä, että vastaajalla on täällä täytäntöönpanokelpoista omaisuutta, eikä muita liittymiä Suomeen ole.

Säännöstä tulisi soveltaa suppeasti.

Lakiin ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi ottaa säännöstä, jonka mukaan olisi mahdollista sopimukseen sovellettavasta laista huolimatta ottaa huomioon myös muun valtion kuin tuomioistuinvaltion oman lain pakottavat säännökset, jos tällä valtiolla on läheinen liittymä sopimukseen. Nimenomaisen tätä koskevan säännöksen poisjättäminen ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö jonkin ulkopuolisen valtion pakottavia, varsinkin julkisoikeudellisia, säännöksiä voitaisi ottaa huo-

mioon paikallisina tosiasioina. Tällaisia säännöksiä ovat esimerkiksi pyhäpäiviä, virastojen aukioloaikoja ja terveysviranomaisten suorittamia tarkastuksia koskevat säännökset. Paikalliset olosuhteet saattavat asettaa tosiasiallisia rajoituksia myös luovutukselle ja siitä johtuville toimenpiteille. Paikalliset määräykset esimerkiksi satamassa noudatettavasta tarkastustavasta tai reklamaatiosta kieltäydyttäessä ottamasta vastaan tavaraa voitaisiin ottaa huomioon ilman erityistä säännöstäkin.

13 §. Liike- ja kotipaikka. Pykälään sisältyy täsmennyksiä niitä tilanteita varten, joissa sopijapuolten liikepaikka vaihtuu tai joissa sopijapuolella on yhtä aikaa useampi liikepaikka. Lisäksi siinä säädettäisiin, missä tapauksissa kotipaikkaa on pidettävä liikepaikan sijasta lainvalintasäännössä tarkoitettuna liittymänä.

Jos sopijapuolen liikepaikka on muuttunut sen jälkeen kun sopimus on tehty, pidettäisiin *1 momentin* mukaan lainvalintasäännöissä tarkoitettuna liittymänä sopimuksen tekohetken liikepaikkaa. Kuluttajasopimuksissa olisi ratkaisevana vastaavasti kuluttajan kotipaikka sopimuksen tekohetkellä.

Pykälän *2 momentin* mukaan useammasta sopijapuolen liikepaikasta ratkaiseva olisi se liikepaikka, jolla on läheisin liittymä sopimukseen ja sen mukaiseen suoritukseen. Esimerkiksi se liikepaikka, josta käsin sopimusneuvottelut on käyty, ei ainakaan lähtökohtaisesti olisi yhtä keskeinen kuin se liikepaikka, josta suoritus tapahtuu. Ratkaisevaa liikepaikkaa määriteltäessä olisi otettava huomioon kaikki ne olosuhteet, jotka olivat sopijapuolten tiedossa sopimusta tehtäessä tai jotka olivat silloin ennakoitavissa.

Liikepaikan sijasta olisi *3 momentin* mukaan pidettävä lainvalintasäännöissä tarkoitettuna liittymänä sopijapuolen kotipaikkaa, jos hänellä ei ole liikepaikkaa. Kotipaikkaa olisi pidettävä liittymänä liikepaikan sijasta myös silloin, kun sopimusta ei ole tehty sopijapuolen liiketoiminnassa. Tämä koskisi yksityishenkilön tekemää sopimusta katsottiinpa hänet siinä kuluttajaksi tai ei. Jos sopimuksen osapuolena olevalla oikeushenkilöllä, esimerkiksi säätiöllä tai yhdistyksellä, ei ole liikepaikkaa tai jos se on osapuolena sopimuksessa, joka ei kuulu sen liiketoimintaan, olisi liikepaikkaa vastaavana liittymänä pidettävä sitä paikkaa, jossa oikeushenkilön päähallinto toimii.

Liikepaikalta edellytetään määrätynlaista pysyvyyttä. Luonnollisen henkilön liikepaikka on käytännössä useimmiten samassa valtiossa kuin hänen kotipaikkansa. Jos kuitenkin henkilöllä on esimerkiksi työpaja, tehdas tai toimisto toisessa

valtiossa kuin missä hän asuu, hänen liikepaikansa olisi ensiksi mainitussa valtiossa. Oikeushenkilön liikepaikka olisi siellä, missä sen hallintokeskus sijaitsee. Myös haaraliike ja edustusto olisivat pääyrityksen liikepaikkoja, varsinkin jos niiden toiminta ei ole pelkästään välittävää, valmistelevaa tai toimeenpanevaa. Sillä, onko haaraliike tai edustusto rekisteröity siinä valtiossa, missä se toimii, ei olisi tässä yhteydessä merkitystä. Kauppaedustajan tai tytäryhtiön liikepaikkaa ei katsottaisi päämiehen tai emoyhtiön liikepaikaksi, koska nämä ovat erillisiä oikeushenkilöitä.

14 §. *Vieraan valtion lainvalintasäännöt.* Pykälän mukaan sopimukseen sovellettavan lain katsottaisiin käsittävän vain asianomaisen oikeusjärjestyksen aineelliset normit. Vieraan valtion lainvalintasääntöjä ei sovellettaisi. Jos siinä valtiossa, jonka lakia on sovellettava, on eri säännöt valtiosisäisiä ja kansainvälisluonteisia sopimuksia varten, tämän valtion omat periaatteet ratkaisevat sen, kumpaa säännöstöä on sovellettava. Lakiviittauksessa voidaan luonnollisesti sopia jommankumman säännösten soveltamisesta.

15 §. *Liittovaltiojärjestelmät.* Pykälä koskee liittovaltioita ja muita sellaisia valtioita, joiden alueella on voimassa eri oikeusjärjestyksiä. Sen mukaan olisi valtion osa-alue, jossa on voimassa oma sopimusoikeudellinen säännöstönsä, rinnastettava lainvalintasäännöissä tarkoitettuun valtioon. Jos puolestaan saman valtion alueella on omat säännöstönsä esimerkiksi eri uskonnollisia ryhmiä varten riippumatta siitä, missä ne asuvat valtion alueella, olisi noudatettava tämän valtion sääntöjä siitä, mitä sopimusoikeudellista säännöstöä asianomaisen sopijapuolen tekemiin sopimuksiin on sovellettava.

16 §. *Voimaantulosäännös.* Lakia sovellettaisiin sopimuksiin, jotka on tehty lain voimaantumisen jälkeen.

1.2. Laki työsopimuslain muuttamisesta

5 a luku. Kansainvälisluonteiset työsopimukset

Yleistä. Työsopimuslain lainvalintasäännökset syrjäyttäisivät ehdotetut yleissäännökset kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista. Ne kysymykset, joista ei työsopimuslaissa olisi erityissäännöksiä, ratkaisivat kuitenkin yleissäännösten mukaan. Näin esimerkiksi ehdotetun yleislain 4 luvun säännökset soveltuisivat myös työsopimuksiin. Jos työnantajalla poikkeuksellisesti ei olisi liikepaikkaa, pidettäisiin siis yleislain

13 §:n 3 momentin mukaan liikepaikan sijasta liittymänä työnantajan kotipaikkaa. Myös lain 11 ja 12 §:ää sovellettaisiin työsopimuksiin.

Lakiviittaukselle ehdotetaan 51 a §:n 3 momentissa kirjallista muotoa, mutta muuten myös työsopimuksen muoto määräytyisi yleisten sopimuksen muotoa koskevien lainvalintasääntöjen eli yleislain 6 §:n mukaan. Kun työsopimus on Suomen työsopimuslain mukaan vapaamuotoinen, ei ole katsottu aiheelliseksi ehdottaa tältä osin erityissäännöksiä. Jos kuitenkin työsopimuslain aineellisia säännöksiä muutetaan siten, että ulkomaantyötä koskeva sopimus on tehtävä kirjallisesti, olisi myös lainvalintasääntöjä harkittava tältä osin uudelleen.

Työsopimuslain 1 §:n 3 momentin mukaan on erityislainsäädäntöön sisältyviä työsopimuslaista poikkeavia säännöksiä noudatettava. Merimieslain 1 §:n soveltamisalasäännöksessä vahvistetaan niin sanottu lipun lain periaate. Lain 86 ja 87 §:stä käy ilmi, että lain säännökset ovat pakottavia ja ettei lakiviittaus vieraan valtion lakiin voi olla sallittu. Nämä säännöt vahvistetaan myös merityöaikalain 1 ja 16 §:ssä sekä merimiesten vuosilomalain 1 ja 18 §:ssä. Jos työsopimus kuuluu näiden lakien alaisuuteen, myös lainvalintakysymykset ratkeavat näiden lakien mukaisesti. Sellaisiin meripalvelusopimuksiin sovellettava laki, jotka eivät ole yllä mainittujen lakien alaisia, määräytyisi kuitenkin ehdotettujen työsopimuslain lainvalintasäännösten mukaisesti. Samoin määräytyisivät sellaiset kysymykset, joita erityislaisissa ei ole säännelty, toissijaisten yleissäännösten perusteella.

Nyt käsilä olevat säännökset koskisivat vain yksittäisiä työsopimuksia. Kysymys siitä, minkä oikeusjärjestyksen normien perusteella arvostellaan työehtosopimusta, joka on tehty esimerkiksi suomalaisen työnantajajärjestön ja ulkomaisen työntekijäjärjestön välillä, ratkaisi ehdotetun yleislain mukaisesti. Työehtosopimuksen määräysten soveltaminen kansainvälisluonteiseen työsuhteeseen määräytyy puolestaan työehtosopimuksen tulkinnan perusteella. Suomalaiset työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ovat käytännössä usein ottaneet työehtosopimukseen määräyksiä sen soveltamisesta ulkomailla tehtävään työhön. Lisäksi on solmittu eräitä erityisiä alueellisia ulkomaantyön työehtosopimuksia. Käsilä olevassa ehdotuksessa ei puututa näihin kysymyksiin.

Milloin ulkomaisella työpaikalla noudatetaan suomalaista työehtosopimusta ja siihen perustuvaa luottamus- ja neuvottelujärjestelmää, voi myös yhteistoiminnasta yrityksissä annetun

lain (725/78) mukaisen yhteistoimintajärjestelmän noudattaminen olla perusteltua. Yhteistoimintaan liittyvät ongelmat jäävät kuitenkin nekin tämän ehdotuksen ulkopuolelle.

Ehdotetut työsopimuksia koskevat säännökset perustuvat olennaisilta osin siihen, mitä ulkomaantökomitea on esittänyt (komiteanmietintö 1982:61, s. 27 ss.).

51 a §. *Työsopimukseen sovellettava laki.* Pykälää sovellettaisiin sellaisiin työsopimuksiin, joilla on liittymiä eri valtioihin. Sitä, mitkä sopimukset katsotaan kansainvälisluonteisiksi, on käsitelty kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevan lain 1 §:n perusteluissa.

Jos työntekijän kotipaikka ja työnantajan liikepaikka ovat samassa valtiossa, sovellettaisiin työsopimukseen 1 momentin mukaan tämän valtion lakia. Tällainen tilanne on käsillä esimerkiksi silloin, kun suomalainen työnantaja lähettää suomalaisen työntekijän ulkomaille projektityöhön taikka jos työntekijä lähetetään tehtäviin, joissa hän joutuu työskentelemään useammassa eri maassa.

Muussa kuin edellä kuvatussa tilanteessa sovellettaisiin 1 momentin toisen virkkeen mukaan sen valtion lakia, missä työ sopimuksen mukaan pääasiallisesti tehdään. Tämä sääntö soveltuisi suomalaisen työnantajan käyttäessä ulkomaisessa projektissa paikallista tai muuta ulkomaalaista työvoimaa, yhtä hyvin kuin suomalaisen työntekijän työskennellessä Suomessa ulkomaisen työnantajan palveluksessa. Arvioitaessa sitä, missä työntekijä työskentelee pääasiallisesti, lähtökohdana olisi työskentely juuri sen työnantajan palveluksessa, jonka kanssa tehdystä sopimuksesta on kysymys. Jos työntekijä kuitenkin jatkaa työskentelyään samaan konserniin kuuluvan, vaikkakin erillisen yhtiön palveluksessa ja työkomennus ulkomaille on kestoltaan rajoitettu, tulisi palvelusta konsernin sisällä tarkastella kokonaisuutena.

Jos työntekijä suorittaa työtään useammassa maassa siten, että mitään niistä ei voida katsoa pääasialliseksi työpaikaksi, olisi sovellettava työnantajan liikepaikan lakia. Liikepaikan käsitettä tarkastellaan kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevan lakiehdotuksen 13 §:n perusteluissa.

Lainvalintasäännöillä pyritään toisaalta oikeusvarmuuteen, mutta toisaalta niiden on oltava sellaisia, että yksittäistapauksessa voidaan päästä mahdollisimman oikeudenmukaiseen ratkaisuun sen erityispiirteet huomioon ottaen. Koska säännökset koskevat kansainvälisluonteisia työsopi-

muksia yleensä ja koska tilanteet saattavat vaihdella huomattavasti, on säännösten oltava joustavia. Tämän vuoksi ehdotetaan 2 momenttiin otettavaksi säännös, joka sallii erityistapauksissa poikettavan 1 momentin lainvalintasäännöistä sellaisen valtion lain soveltamisen hyväksi, johon asianomainen työsopimus selvästi liittyy läheisemmin. Säännökseen voitaisiin joutua turvautumaan esimerkiksi silloin, kun työtä tehdään aluevesien ulkopuolella sijaitsevalla öljynporauslautalla ja kun työnantaja ja työntekijä ovat eri maista. Se antaisi myös mahdollisuuden säilyttää perinteisen lipun lain periaatteen sellaisissa mahdollisesti Suomessa esille tulevista meripalvelusopimuksia koskevista tapauksista, jotka eivät ole Suomen merimieslain alaisia.

Pykälän 3 momentin mukaan voitaisiin lakiviittauksin sopia työsopimukseen sovellettavasta laista. Lakiviittauksen ei voitaisi katsoa syntyvän hiljaisesti, vaan sen tulisi olla nimenomainen ja lisäksi kirjallinen. Lakiviittaus voisi sisältyä yksittäiseen työsopimukseen, mutta siitä voitaisiin myös sopia työehtosopimuksessa.

Koska työntekijää suojataan aineellisessa työoikeudessa työsopimuksen heikompana osapuolelana, ei lakiviittausta ole yleensä katsottu voitavan hyväksyä rajoittamattomana. Mahdollista olisi rajoittaa lakiviittausta työsopimuksissa siten, että se ei saa vähentää niitä työntekijän oikeuksia, jotka tällä olisi ilman lakiviittausta. Tällöin jouduttaisiin vertaamaan kahden eri oikeusjärjestelmän edullisuutta työntekijälle. Kun edullisuuteen vaikuttavat tekijät eivät ole työsuhteissa yhteismittaisia (esimerkiksi irtisanomissuoja ja oikeus ylityökorvauksiin), aiheutuisi kokonaisvertailusta kuitenkin ylitsepääsemättömiä käytännön ongelmia. Toisaalta ei myöskään olisi perusteltua, että toinen sopimuksen osapuoli voisi poimia kaikki edut sekä lakiviittauksen osoittamasta laista että siitä laista, jota olisi sovellettava lakiviittauksen puuttuessa. Tämän vuoksi on päädytty ehdottamaan lakiviittauksen rajoittamista siten, että siinä voitaisiin sopia vain määrättyjen, asianomaiseen työsopimukseen läheisesti liittyvien valtioiden lain soveltamisesta. Pykälän 3 momentin mukaan voitaisiin sopia sen valtion lain soveltamisesta, missä työ pääasiallisesti tehdään tai missä työntekijällä on kotipaikka taikka missä työnantajalla on liikepaikka. Enempää lakiviittauksen rajoittamista ei ole pidetty välttämättömänä varsinkaan siksi, että ulkomaantöötä koskeviin sopimuksiin sisältyvät lakiviittaukset perustuvat Suomessa useimmiten työehtosopimuksiin.

Edellä kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevan lain 1 §:n perusteluissa käsitellään sitä, mitä normeja "sovellettavan lain" voidaan katsoa käsittävän. Lain 3 §:n perusteluissa selvitetään puolestaan, mitkä kysymykset kuuluvat sovellettavan lain alaisuuteen. Työsopimusten kohdalla ei voida yhtä helposti kuin muissa sopimuksissa erottaa puhtaasti sopimus oikeudellisia kysymyksiä työsuhteeseen liittyvistä muista kysymyksistä. Sosiaaliturvaa, kuten eläkkeitä, lakisääteistä tapaturmavakuutusta ja sairausvakuutusta koskevat kysymykset jäävät selvästi työsopimuksiin sovellettavan lain ulkopuolelle. Esimerkiksi Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltuvuus ulkomaantyöhön on tutkittava erikseen jokaisen tällaisen säännösten tarkoituserien valossa.

Kysymykset, joista Suomessa säädetään työsopimuslaissa, ovat puolestaan niitä, jotka ratkeavat työsopimuksiin sovellettavan lain mukaan. Näihin kuuluvat muun muassa työsopimuksen syntymistä ja lakkaamista, palkan maksamista, työturvallisuusvelvoitetta sekä vahingonkorvausvelvollisuutta koskevat kysymykset. Lisäksi vuosilomaa koskevat kysymykset ratkeavat työsopimukseen sovellettavan lain mukaan. Samoin voidaan työaikakysymykset katsoa lähtökohtaisesti työsopimusstatuutin alaan kuuluviksi.

Jos halutaan saattaa vain määrätyt kysymykset muun kuin työsopimukseen sovellettavan lain alaisuuteen, voitaisiin näiden osalta tehdä erityinen lakiviittaus. Työsopimuksessa, johon muuten sovelletaan Suomen lakia, voidaan esimerkiksi sopia, että työaika määräytyy sen valtion lain mukaan, missä työ tehdään. Tällainen lakiviittaus voi perustua myös työehtosopimukseen. Jos kuitenkin lakiviittauksella syrjäytetään sellainen Suomen lain säännös, joka on sillä tavoin pakottava, että sitä on sovellettava sopimukseen muuten sovellettavasta laista riippumatta, saattaisi lakiviittaus tältä osin osoittautua tehottomaksi kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevan lain 12 §:n nojalla. Mitkä työsuhteita koskevat säännökset katsottaisiin 12 §:n tarkoittamassa mielessä pakottaviksi, jäisi oikeuskäytännön varaan. Osittaisten lakiviittausten sijasta tai niiden ohella voitaisiin myös sopia itse sopimuksen aineellisesta sisällöstä tavalla, joka poikkeaa kysymyksessä olevien valtioiden lainsäädännöstä. Tässäkin tapauksessa jäisi kuitenkin jäljelle mainitussa 12 §:ssä tarkoitettu mahdollisuus Suomen pakottavien säännösten soveltamiseen.

Säännöksiä sovellettaessa ei sillä olisi merkitystä, onko vieraan valtion kysymykseen tuleva säännös julkis- vai yksityisoikeudellinen. Joitakin ulkomaisia säännöksiä ei kuitenkaan voida soveltaa niiden luonteen vuoksi. Tällaisia ovat esimerkiksi säännökset, jotka sääntelevät vieraan valtion viranomaistoimintaa.

51 b §. Työntekopaikan pakottava oikeus. Pykälän mukaan työntekopaikalla voimassa olevat työolosuhteita koskevat pakottavat oikeusohjeet olisi otettava huomioon myös silloin, kun työsopimukseen sovelletaan muun kuin työntekopaikan lakia. Tällaisia oikeusohjeita voivat olla esimerkiksi määräykset työajasta ja lepotaukoja ajankohdista, työturvallisuudesta tai liikkeiden aukioloajoista taikka oleskelurajoitukset määrätynlaisissa tiloissa. Oikeusohjeiden pakottavuutta olisi arvosteltava asianomaisen valtion näkökulmasta. Myös muut normit kuin kirjoitetun lain säännökset voisivat olla pakottavia. Paikallisten pakottavien normien vaikutus työsuhteeseen sekä niiden ja työsopimukseen sovellettavan lain yhteensovittaminen jäisivät arvioitaviksi kussakin yksittäistapauksessa erikseen.

51 c §. Yleiset lainvalintasäännöt. Sen selventämiseksi, että kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevan lain säännökset soveltuvat myös työsopimuksiin toissijaisina säännöksinä, ehdotetaan tästä otettavaksi nimenomainen säännös työsopimuslakiin. Käytännön tilanteita, joissa toissijaiset säännökset voivat tulla sovellettaviksi, käsitellään edellä jaksossa *Yleistä* sekä 51 a §:n perusteluissa.

Voimaantulosäännös. Lakia sovellettaisiin lain voimaantulon jälkeen tehtyihin työsopimuksiin.

1.3. Laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kaupan sovellettavasta laista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Lain pääperiaate, myyjän valtion lain soveltaminen myyjän ja ostajan väliseen suhteeseen, ei ole sovelias kuluttajakaupoissa. Niihin tulisi voida soveltaa samoja lainvalintasääntöjä kuin muihinkin kuluttajasopimuksiin. Suomen oikeuskäytännössä ei ole jouduttu ottamaan kantaa lain soveltamisalaan tässä suhteessa. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa, jossa lain perustana oleva yleissopimus on valmisteltu, katsottiin vuonna 1980 pidetyssä 14. istunnossa, ettei yleissopimusta ollut tarkoitettu sääntelemään muita kuin elinkeinoharjoittajien välistä kauppaa. Samalla annettiin julkilausuma,

jonka mukaan yleissopimus ei estä sopimukseen sitoutuneita valtioita soveltamasta erityisiä lainvalintasääntöjä kuluttajakauppoihin.

Sen selventämiseksi, että kuluttajakauppoja arvostellaan samojen lainvalintasääntöjen perusteella kuin muitakin kuluttajasopimuksia eli että niihin sovelletaan kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevan lain 10 §:n säännöksiä, ehdotetaan kuluttajakauppoja koskevan nimenomaisen poikkeuksen ottamista nyt puheena olevan lain 1 §:n 2 momenttiin. Samalla ehdotetaan momentti kirjoitettavaksi havainnollisempaan muotoon.

Voimaantulosäännös. Lakia sovellettaisiin sopi-

muksiin, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen.

2. Voimaantulo

Ehdotukset eivät edellytä muutoksia sopimuskäytäntöön eivätkä vaadi muutakaan valmistautumista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lait tulevat voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala

1 §

Yleinen soveltamisala

Tässä laissa säädetään, minkä valtion lain mukaan kansainvälisluonteisen yksityisoikeudellisen sopimuksen sopijapuolten keskinäistä suhdetta on arvosteltava (*sovellettava laki*).

Sopimus on kansainvälisluonteinen, jos sillä on liittyviä useampaan kuin yhteen valtioon. Sopimusta ei pidetä kansainvälisluonteisena pelkästään sillä perusteella, että sopijapuolet ovat sopineet vieraan valtion lain soveltamisesta taikka sopimuksesta aiheutuvien erimielisyyksien ratkaisemisesta vieraan valtion tuomioistuimessa tai väliliesmenettelyssä vieraassa valtiossa.

Yksipuolisista sitoumuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä sopimuksista on säädetty.

2 §

Poikkeukset ja toissijaisuus

Tätä lakia ei sovelleta:

- 1) vekseleihin ja shekkeihin;
- 2) kuljetussopimuksiin;

3) sopimuksiin riitojen ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä; eikä

4) oikeuspaikkaa koskeviin sopimuksiin.

Tätä lakia ei myöskään sovelleta siltä osin kuin muussa laissa on toisin säädetty.

3 §

Lain ulkopuolelle jäävät kysymykset

Tämä laki ei koske:

- 1) sopijapuolen oikeustoimikelpoisuutta;
- 2) perhe- ja perintöoikeudellisia kysymyksiä;
- 3) yhteisö- ja säätiöoikeudellisia kysymyksiä;
- 4) sitä, onko edustajan tai toimielimen toiminta johtanut edustettavaa sitovaan sopimukseen; eikä
- 5) oikeudenkäynti- ja hallintomenettelyyn liittyviä kysymyksiä.

2 luku

Yleiset lainvalintasäännökset

4 §

Sopimus sovellettavasta laista

Sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, josta sopijapuolet ovat sopineet (*lakiviittaus*). Laki-

viittauksen on oltava nimenomainen tai sen on muuten käytävä riittävän selvästi ilmi sopimuksesta tai sopimukseen liittyvistä olosuhteista.

Lakiviittaus voidaan tehdä sopimusta tehtäessä tai sen jälkeen ja sitä voidaan jälkeinpäin muuttaa. Alunperin pätevä sopimus ei tule myöhemmin tehdyn lakiviittauksen johdosta pätemättömäksi sillä perusteella, että sopimusta ei ole tehty uuden lakiviittauksen osoittaman lain edellyttämiä muotomääräyksiä noudattaen. Jälkeinpäin tehty tai muutettu lakiviittaus ei vaikuta muun henkilön kuin sopijapuolen asemaan.

Muilta osin lakiviittauksen pätevyys määräytyy 7 §:n mukaan.

5 §

Sovellettava laki lakiviittauksen puuttuessa

Jollei 4 §:n mukaista lakiviittausta ole tehty, sovelletaan sen valtion lakia, johon sopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen läheisimmin liittyy.

Jos jonkun sopijapuolen suoritus on sopimukselle luonteenomainen, katsotaan sopimuksen liittyvän läheisimmin siihen valtioon, jossa tällä sopijapuolella on liikepaikka. Mikäli sopimus kuitenkin yksittäistapauksessa kaikki olosuhteet huomioon ottaen selvästi liittyy läheisimmin muuhun valtioon, on sen lakia sovellettava.

Jos sellainen osa sopimuksesta, joka voidaan siitä erottaa, liittyy läheisemmin muuhun valtioon kuin siihen, jonka lakia sopimukseen on 1 tai 2 momentin mukaan sovellettava, voidaan tähän osaan sopimusta erityisistä syistä soveltaa ensiksi mainitun valtion lakia.

6 §

Sopimuksen muodon pätevyys

Sopimus on muodoltaan pätevä, jos se täyttää sen valtion lain muotomääräykset, jossa molemmat sopijapuolet tai toinen heistä oli sopimuksen syntyessä taikka jonka lakia olisi sovellettava sopimukseen, jos se olisi pätevä.

Jos sopimuksen on tehnyt sopijapuolen edustaja, edustajan olinpaikka on 1 momentin säännöstä sovellettaessa ratkaiseva.

Yksipuolinen tahdonilmaisu, joka liittyy tehtyyn tai tekeillä olevaan sopimukseen, on muodoltaan pätevä, jos se täyttää sen valtion lain muotomääräykset, jossa tahdonilmaisu on annettu tai jonka lakia sovellettaisiin sopimukseen.

7 §

Sopimuksen aineellinen pätevyys

Sopimuksen tai sen ehdon pätevyys muuten kuin muodon osalta määräytyy sen lain mukaan, jota olisi sovellettava, jos sopimus tai ehto olisi pätevä.

Sopijapuoli saa kuitenkin vedota siihen, ettei hänen käyttäytymisensä olisi johtanut sitovan sopimuksen tai ehdon syntymiseen sen valtion lain mukaan, jossa hänellä on liikepaikka, jos tämän kysymyksen ratkaiseminen 1 momentissa mainitun lain perusteella olisi olosuhteisiin nähden kohtuutonta.

8 §

Oikeuksien siirto

Jos oikeus siirretään toiselle, määräytyy siirtäjän ja siirronsaajan välinen suhde sen lain perusteella, jota tämän lain mukaan on sovellettava heidän väliseensä sopimukseen.

Kysymykset siitä,

- 1) voidaanko oikeus siirtää;
- 2) mikä on velallisen ja siirronsaajan välinen suhde;
- 3) millä edellytyksillä siirtoon voidaan vedota velallista vastaan; sekä
- 4) ovatko velallisen velvoitteet lakanneet,

ratkaistaan kuitenkin sen lain mukaan, jota sovelletaan velallisen ja alkuperäisen velkojan väliseen sopimukseen tai muuhun siirrettävään oikeuden perustana olevaan oikeusperusteeseen.

3 luku

Lainvalinta eräissä tapauksissa

9 §

Sopimus oikeudesta kiinteään omaisuuteen

Sopimukseen, joka koskee oikeutta kiinteään omaisuuteen, sovelletaan sen valtion lakia, jossa omaisuus sijaitsee, jollei sopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen yksittäistapauksessa selvästi liity läheisemmin muuhun valtioon.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu sopimus on muodoltaan pätevä vain, jos se täyttää sellaiset sijaintivaltion lain pakottavat muotomääräykset, joita sanotun valtion lain mukaan on noudatettava, vaikka sopimuksella on liittymiä muihin valtioihin.

10 §

Kuluttajasopimukset

Jos sopijapuolta suojataan hänen elinkeinonharjoittajan kanssa tekemässään sopimuksessa kuluttajana sen valtion lain mukaan, jossa hänellä on kotipaikka, ja jos sopimus on syntynyt sen tuloksena, että kuluttajan sopijapuolena oleva elinkeinonharjoittaja tai tämän edustaja on markkinoinut tuotettaan sanotussa valtiossa, sovelletaan sopimukseen tämän valtion lakia. Sovellettavaa lakia ei voida syrjäyttää lakiviittauksin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun sopimuksen muoto määräytyy kuluttajan kotipaikkavaltion lain mukaan, jollei 9 §:n 2 momentista muuta johdu.

Tätä pykälää ei sovelleta palvelus- eikä käyttö-sopimukseen, jonka mukaan palvelus suoritetaan tai käyttöoikeutta käytetään vain muualla kuin siinä valtiossa, jossa kuluttajalla on kotipaikka.

4 luku

Erityiset säännökset

11 §

Suomen oikeusjärjestyksen perusteet

Jos vieraan valtion lain soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen, on tältä osin sovellettava Suomen lakia.

12 §

Suomen oikeuden pakottavat säännökset

Sen estämättä, että sopimusta on arvosteltava vieraan valtion lain mukaan, voidaan siihen soveltaa sellaisia Suomen oikeuden pakottavia säännöksiä, joita niiden julkisoikeudellinen luonne taikka niihin muuten liittyvä tärkeä yleinen etu

huomioon ottaen on katsottava tarkoitettun soveltaa sopimukseen muutoin sovellettavasta laista riippumatta.

13 §

Liike- ja kotipaikka

Liike- ja kotipaikalla tarkoitetaan sitä liike- tai kotipaikkaa, joka sopijapuolella oli, kun sopimus tehtiin.

Jos sopijapuolella on liikepaikka kahdessa tai useammassa valtiossa, se liikepaikka on ratkaiseva, jolla on läheisin liittymä sopimukseen ja sen mukaiseen suoritukseen.

Jollei sopijapuolella ole liikepaikkaa tai jollei sopimusta ole tehty sopijapuolen liiketoiminnassa, pidetään liikepaikan sijasta liittymänä sopijapuolena olevan luonnollisen henkilön kotipaikkaa ja oikeushenkilön päähallinnon sijaintipaikkaa.

14 §

Vieraan valtion lainvalintasäännöt

Jos tämän lain mukaan on sovellettava vieraan valtion lakia, ei sovelleta sanotun valtion lainvalintasääntöjä.

15 §

Liittovaltiojärjestelmät

Jos valtion eri alueilla on kussakin voimassa omat sopimusoikeudelliset säännöstönsä, rinnastetaan tällainen alue sovellettavaa lakia määrättäessä valtioon.

16 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 . Lakia sovelletaan sopimuksiin, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen.

2.

Laki**työsopimuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 30 päivänä huhtikuuta 1970 annettuun työsopimuslakiin (320/70) uusi näin kuuluva 5 a luku:

5 a luku**Kansainvälisluonteiset työsopimukset****51 a §***Työsopimukseen sovellettava laki*

Työsopimukseen, jolla on liittymiä eri valtioihin, sovelletaan sen valtion lakia, jossa työntekijällä on kotipaikka, jos työnantajalla on tässä valtiossa liikepaikka. Muuten sovelletaan työsopimukseen sen valtion lakia, jossa työ pääasiallisesti tehdään, tai jos työtä ei voida katsoa tehtävän pääasiallisesti jossain valtiossa, sen valtion lakia, jossa työnantajalla on liikepaikka.

Jos työsopimus kaikki olosuhteet huomioon ottaen yksittäistapauksessa selvästi liittyy läheisemmin muuhun valtioon kuin siihen, jonka lakia 1 momentin mukaan olisi sovellettava, sovelletaan ensiksi mainitun valtion lakia.

Nimenomaisesti voidaan sopia, että työsopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa työ pääasiallisesti tehdään tai jossa työntekijällä on kotipaikka taikka jossa työnantajalla on liikepaikka.

ka. Sopimus sovellettavasta laista on tehtävä kirjallisesti.

51 b §*Työntekopaikan pakottava oikeus*

Kun työsopimukseen sovelletaan muuta kuin sen valtion lakia, jossa työ tehdään, on otettava huomioon työolosuhteita koskevat työntekopaikalla voimassa olevat pakottavat oikeusohjeet.

51 c §*Yleiset lainvalintasäännöt*

Muutoin kansainvälisluonteisiin työsopimuksiin sovelletaan, mitä laissa kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista (/) on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 198 . Lakia sovelletaan työsopimuksiin, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen.

3.

Laki

kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä kesäkuuta 1964 kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain (387/64) 1 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

1 §

— — — — —
Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

- 1) rekisteröidyn aluksen tai ilma-aluksen eikä arvopaperien kauppaan;
- 2) elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliin kauppaan; eikä
- 3) kauppaan, joka perustuu oikeusviranomai-

sen toimenpiteeseen tai aiheutuu ulosmittauksesta.
— — — — —

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 1987. Lakia sovelletaan sopimuksiin, jotka
on tehty lain voimaantulon jälkeen.

Helsingissä 21 päivänä elokuuta 1987

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*

3.

Laki

kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä kesäkuuta 1964 kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annetun lain (387/64) 1 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Lakia ei kuitenkaan sovelleta rekisteröidyn aluksen tai ilma-aluksen eikä arvopaperien kauppaan, ei myöskään kauppaan, joka perustuu oikeusviranomaisen toimenpiteeseen tai aiheutuu ulosmittauksesta.

Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

- 1) rekisteröidyn aluksen tai ilma-aluksen eikä arvopaperien kauppaan;
- 2) elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliin kauppaan; eikä
- 3) kauppaan, joka perustuu oikeusviranomaisen toimenpiteeseen tai aiheutuu ulosmittauksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 . Lakia sovelletaan sopimuksiin, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen.

